

Міністерство освіти і науки України
Університет митної справи та фінансів

Факультет фінансовий
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Кваліфікаційна робота магістра

на тему: Кредитування юридичних осіб як чинник прискорення
економічного розвитку держави

Виконав: здобувач освіти групи ФК24-1м
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська
справа, страхування та фондовий ринок»

Зайченко Олег Сергійович
(прізвище, ім'я та по-батькові)

Керівник к.е.н., доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Дудчик О.Ю.
(науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

Рецензент _____
(місце роботи)

(посада)

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

Дніпро – 2026

АНОТАЦІЯ

Зайченко О.С. Кредитування юридичних осіб як чинник прискорення економічного розвитку держави.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 072«Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок». –Університет митної справи та фінансів, Дніпро, 2026.

У роботі досліджено процес банківського кредитування юридичних осіб в Україні в умовах економічної нестабільності та повномасштабної війни, що триває з 2022 року. Об'єктом дослідження виступає банківська система України, а предметом – організація та ефективність кредитування підприємств на прикладі АБ «Укргазбанк». У роботі розкрито теоретичні засади банківського кредитування підприємств, проаналізовано обсяги і динаміку кредитного портфеля банків України у 2021–2024 роках, зокрема АБ «Укргазбанк». Особливу увагу приділено впливу банківського кредитування на макроекономічні показники: ВВП, зайнятість, інвестиції. Проведено аналіз сучасних проблем, які стримують розвиток корпоративного кредитування, серед яких: високий рівень кредитного ризику, недостатнє забезпечення, макроекономічна нестабільність та зовнішні загрози. На основі отриманих результатів сформульовано рекомендації щодо покращення підходів до оцінки позичальників, управління ризиками та оптимізації кредитного процесу.

Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків, подана на 86 сторінках, містить 17 таблиць, 7 рисунків, 1 додаток на 5 сторінках. Список використаних джерел включає 53 найменування.

Ключові слова: кредитування, юридичні особи, банківський кредит, банківська система, кредитний портфель, Укргазбанк, ризик, фінансування бізнесу, програма «5-7-9%», економічне зростання, післявоєнне відновлення, кредитна політика.

Список публікацій здобувача.

Зайченко О.С. Кредитування юридичних осіб як чинник прискорення економічного розвитку держави / Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Економіко-правові, управлінсько-технологічні та соціально-психологічні виміри сьогодення: молодіжний погляд». Дніпро: Університет митної справи та фінансів, 2025. Том 1. С. 50-52

ANNOTATION

Zaichenko O.S. *Crediting of legal entities as factor of acceleration of economic development of the state.*

Master's Qualification Thesis for obtaining the degree of Master in specialty 072 "Finance, Banking, Insurance and Stock Market". – University of Customs and Finance, Dnipro, 2026.

The thesis explores the process of bank lending to legal entities in Ukraine under conditions of economic instability and the full-scale war that has been ongoing since 2022. The object of the research is the banking system of Ukraine, while the subject is the organization and efficiency of corporate lending, using the example of JSC "Ukrigasbank".

The paper outlines the theoretical foundations of bank lending to enterprises, and analyzes the volumes and dynamics of the corporate loan portfolio of Ukrainian banks in 2021–2024, with particular focus on Ukrigasbank. Special attention is paid to the impact of bank lending on key macroeconomic indicators such as GDP, employment, and investment.

The thesis identifies current challenges hampering the development of corporate lending, including high credit risk, insufficient collateral, macroeconomic instability, and external threats. Based on the research findings, practical recommendations are proposed to improve borrower assessment, risk management, and credit process optimization.

The Master's qualification thesis consists of an introduction, three chapters, conclusions, a list of references, and appendices. The work comprises 86 pages, includes 17 tables, 7 figures, and 1 appendix covering 5 pages. The list of references contains 53 sources.

Keywords: lending, legal entities, bank credit, banking system, loan portfolio, Ukrigasbank, risk, business financing, «5-7-9%» program, economic growth, post-war recovery, credit policy.

List of publications.

Zaichenko O.S. Lending to legal entities as a factor in accelerating the economic development of the state / Materials of the international scientific and practical conference "Economic, legal, managerial, technological and socio-psychological dimensions of the present: a youth perspective". Dnipro: University of customs and finance, 2025. Volume 1. P. 50-52

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ	8
РОЗДІЛ 2 АНАЛІТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ КРЕДИТУВАННЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ (НА ПРИКЛАДІ АБ «УКРГАЗБАНК»)	27
2.1 Загальна фінансово-господарська характеристика АБ «УКРГАЗБАНК»	27
2.2 Аналіз кредитування юридичних осіб АБ «УКРГАЗБАНК»	43
2.3 Аналіз сучасного стану і тенденції розвитку кредитування юридичних осіб в Україні	52
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМКИ ПОКРАЩЕННЯ МЕХАНІЗМУ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ	63
3.1 Удосконалення підходів до управління кредитуванням юридичних осіб	63
3.2 Шляхи вирішення проблем кредитування бізнесу	71
ВИСНОВКИ	83
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	88
ДОДАТКИ	95

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах економічної трансформації та глобальних викликів особливого значення набуває ефективна кредитна політика, зокрема щодо фінансування юридичних осіб. Підприємства є основними суб'єктами господарювання, які формують валовий внутрішній продукт, забезпечують зайнятість та надходження до бюджету. Забезпечення доступу бізнесу до фінансових ресурсів шляхом кредитування сприяє модернізації виробництва, впровадженню інновацій, підвищенню конкурентоспроможності та загальному економічному зростанню країни. У зв'язку з цим дослідження механізмів, тенденцій та ефективності кредитування юридичних осіб є надзвичайно актуальним.

Аналіз наукових досліджень. Проблематиці кредитування підприємств приділяли увагу як українські, так і зарубіжні вчені. Серед них варто виокремити праці таких науковців, як І. Бланк, А. Мороз, О. Дзюблюк, Т. Савченко, Л. Примостка, які досліджували теоретичні та практичні аспекти кредитування суб'єктів господарювання. Однак, у зв'язку з динамічними змінами у фінансовому середовищі та умовах ведення бізнесу, виникає потреба в подальшому аналізі кредитних відносин з урахуванням сучасних економічних реалій.

Мета дослідження. Метою даної кваліфікаційної роботи є дослідження процесу кредитування юридичних осіб та оцінка його впливу на економічний розвиток держави.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання:**

- проаналізувати теоретичні основи кредитування юридичних осіб;
- дослідити сучасний стан та тенденції кредитування підприємств в Україні;
- оцінити вплив кредитування юридичних осіб на макроекономічні показники;

- визначити проблеми, що стримують розвиток кредитування, та запропонувати шляхи їх подолання;
- розробити рекомендації щодо вдосконалення кредитної політики банків у сфері фінансування юридичних осіб.

Об’єкт дослідження – кредитні відносини в економічній системі.

Предмет дослідження – процес кредитування юридичних осіб як фактор економічного розвитку держави.

Методи дослідження. У процесі написання кваліфікаційної роботи було застосовано як загальнонаукові, так і спеціальні методи дослідження, що забезпечили комплексний аналіз формування та реалізації політики кредитування юридичних осіб в АБ «Укргазбанк»: аналіз і синтез – використані для вивчення сутності та структури політики кредитування юридичних осіб, а також для виокремлення основних етапів її формування і реалізації; порівняльний аналіз – застосовано для порівняння підходів до кредитування юридичних осіб в АБ «Укргазбанк» та інших банках України; індукція та дедукція – індуктивний метод використовувався для формулювання загальних висновків на основі конкретних емпіричних даних; статистичні методи – застосовано для обробки і аналізу кількісних даних щодо обсягів кредитування, структури кредитного портфеля, динаміки прострочених кредитів тощо; графічний метод – використовувався для візуалізації динаміки ключових показників кредитної діяльності банку у вигляді діаграм, графіків і таблиць, що сприяло кращому розумінню тенденцій та закономірностей.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що запропоновані у третьому розділі напрями удосконалення механізму кредитування юридичних осіб в АБ «Укргазбанк» можуть бути використані на практиці для підвищення ефективності банківської діяльності у сфері корпоративного кредитування. Результати дослідження мають прикладне значення для фахівців банківської сфери, зокрема аналітиків, кредитних менеджерів та управлінців, а також можуть бути використані у подальших

дослідженнях і розробці внутрішніх регламентів банківських установ.

Інформаційна база дослідження. Інформаційною базою дипломної роботи є нормативно-правові акти України, статистичні дані Державної служби статистики України, Національного банку України, аналітичні звіти АБ «УКРГАЗБАНК», наукові публікації, монографії та періодичні видання з економічної тематики.

Апробація матеріалів кваліфікаційної роботи. Результати досліджень «Кредитування юридичних осіб як чинник прискорення економічного розвитку держави» опрелюднені на Міжнародній науково-практичній конференції «Економіко-правові, управлінсько-технологічні та соціально-психологічні виміри сьогодення: молодіжний погляд», м. Дніпро 14.11.2025р.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків і списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 86 сторінок. Робота містить 17 таблиць, 7 рисунків, 5 сторінок додатків. Список використаних джерел включає 53 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

У нинішніх економічних умовах банківський кредит відіграє провідну роль як основне джерело фінансування господарської діяльності суб'єктів економіки. Його значущість зумовлена здатністю забезпечувати підприємства необхідними грошовими ресурсами незалежно від форми власності чи сфери функціонування. [41]

Попри те, що економічна нестабільність та кризові явища значно ослабили фінансову стійкість українських підприємств і зменшили кількість платоспроможних позичальників, кредитні операції залишаються головними серед активних банківських операцій. Саме на них припадає основна частина розміщення залучених ресурсів банків, незважаючи на зниження прибутковості у цьому сегменті.

Кредитна система охоплює сукупність кредитних відносин і фінансових інститутів, що забезпечують їх реалізацію. Центральною ланкою цієї системи виступає банківський сектор, до якого входять усі типи банківських установ. Вплив банківської системи на економіку є всеосяжним: банки не лише оперують фінансовими ресурсами, а й безпосередньо формують динаміку економічних процесів. Недаремно банківську систему порівнюють із кровоносною системою, що пронизує все господарство, а грошовий обіг називають мовою ринку. [45]

Банківська діяльність – це сукупність фінансово-посередницьких операцій, дозволених законом і здійснюваних виключно спеціалізованими установами під наглядом держави. Згідно із Законом України «Про банки і банківську діяльність», банк – це юридична особа, яка має виняткове право на підставі ліцензії Національного банку України здійснювати такі операції: залучення коштів фізичних і юридичних осіб, їх розміщення від свого імені на ринкових умовах і на власний ризик, а також відкриття та обслуговування

банківських рахунків. [23]

Кредитно-банківська система включає як банки (що становлять її ядро), так і небанківські фінансово-кредитні установи, які також здійснюють кредитні операції. Ці інститути виконують важливу функцію – мобілізують тимчасово вільні фінансові ресурси фізичних і юридичних осіб та забезпечують їх ефективне розміщення. У структурі фінансової системи країни кредитно-банківський сектор є одним із ключових, поряд із системою публічних фінансів, фінансами галузей, підприємств, страхуванням і громадськими фондами.

Сутність поняття «кредит» широко обговорюється у вітчизняній і зарубіжній економічній літературі. Незважаючи на різні підходи, більшість науковців погоджуються, що кредит – це форма економічних відносин, що полягає в передачі коштів або матеріальних цінностей на умовах повернення, строковості та платності. [14]

У «Економічному словнику» термін «кредит» визначено як позика, що надається на певний період у грошовій або товарній формі з обов'язковою умовою повернення та, зазвичай, з нарахуванням процентів [12].

У свою чергу, «Банківська енциклопедія» подає ширше трактування поняття, визначаючи кредит як форму економічних взаємовідносин між кредитором і позичальником, що виникають у процесі отримання останнім позики у грошовій чи товарній формі з обов'язковим поверненням у встановлений строк та, зазвичай, з виплатою процентів [22].

У низці наукових праць спостерігається тенденція до варіативного тлумачення поняття «кредит», де автори розглядають його як форму суспільних відносин, фінансову послугу, економічну категорію або як специфічний прояв руху вартості (див. табл. 1.1).

Таким чином, аналіз наявних підходів дозволяє стверджувати, що єдиного загальноприйнятого визначення терміна «кредит» у сучасній економічній літературі не існує, а його інтерпретація залежить від контексту дослідження та наукової школи.

Таблиця 1.1

Систематизація теоретичних підходів до визначення категорії «кредит»

Автор	Сутність терміну
Кредит як вид суспільних відносин	
М.І. Савлук [45]	Кредит – це економічні відносини, які виникають між різними суб'єктами у зв'язку із передаванням один одному в тимчасове користування вільних грошових коштів на основі зворотності, платності й добровільності
Б.Г. Данилишин [20]	Кредит – це такі відносини, які виникають між економічними суб'єктами у зв'язку з передачею один одному в тимчасове користування вільних грошових коштів
Кредит як економічна категорія	
К.Ларіонова [30]	Кредит виступає формою руху позикового капіталу, а останній виражає економічні відносини між кредитором та позичальником, які виникають в момент одержання позики, користування нею та її повернення
Д.М. Павлюченко [41]	Кредит – це економічна категорія, яка пояснює генерування тимчасово вільних грошових коштів бюджету, централізованих державних позабюджетних фондів, господарюючих суб'єктів і населення для майбутньої їх видачі позичальникам на умовах повернення, строковості, платності, реального забезпечення і цільового використання
Кредит як економічні відносини	
Н.В. Гришук [19]	Кредит – це економічні відносини, пов'язані з акумуляцією тимчасово вільних фінансових ресурсів, використанням їх на умовах повернення і платності під час взаємовідносин, які виникають між кредитором та позичальником
Р.І. Мушій [33]	Кредит – це економічні відносини між підприємствами, населенням, державою з приводу перерозподілу вартості на засадах повернення, строковості та платності
О.С. Іршак [25]	Кредит – це економічні відносини між суб'єктами ринку на предмет перерозподілу вартості на засадах поверненості, платності та строковості
Кредит як фінансова послуга	
А.О. Вітюк [14]	Кредит – це отримання грошових коштів чи товарів (робіт, послуг) на засадах подальшого повернення цих коштів або сплати наданих товарів (робіт, послуг) у визначений строк, включаючи сплату процентів за їх використання
Ю.О. Гаркуша [18]	Кредит – це інструмент передачі у тимчасове користування фінансових ресурсів у грошовій або грошово-натуральній формі на умовах платності, строковості, повернення
Кредит як рух вартості	
Є.Р. Буга [12]	Кредит – це відносини між кредитором та позичальником, що показують зворотній рух вартості, який виражається в єдності всіх різноманітних та суперечливих форм прояву цих відносин
М.М. Король [26]	Кредит – це економічні відносини з приводу перерозподілу суб'єктами вартості на засадах платності, повернення та строковості

Джерело: складено автором на підставі джерел [12,14,18,19,20,25,26,30,33,41,45]

Разом із тим, доцільно розглядати кредит не лише як фінансову операцію, а насамперед як систему організаційно-економічних взаємин, що

виникають на практиці між кредитором і позичальником. Ці взаємовідносини юридично оформлюються відповідним кредитним договором і стосуються передачі грошових коштів у тимчасове користування на чітко визначених умовах – цільового використання, платності, строковості, забезпеченості та обов’язкового повернення.

Таким чином, на основі аналізу теоретичних підходів, сформовано узагальнене концептуальне уявлення про кредит як економічну категорію, що візуалізовано на рис. 1.1.

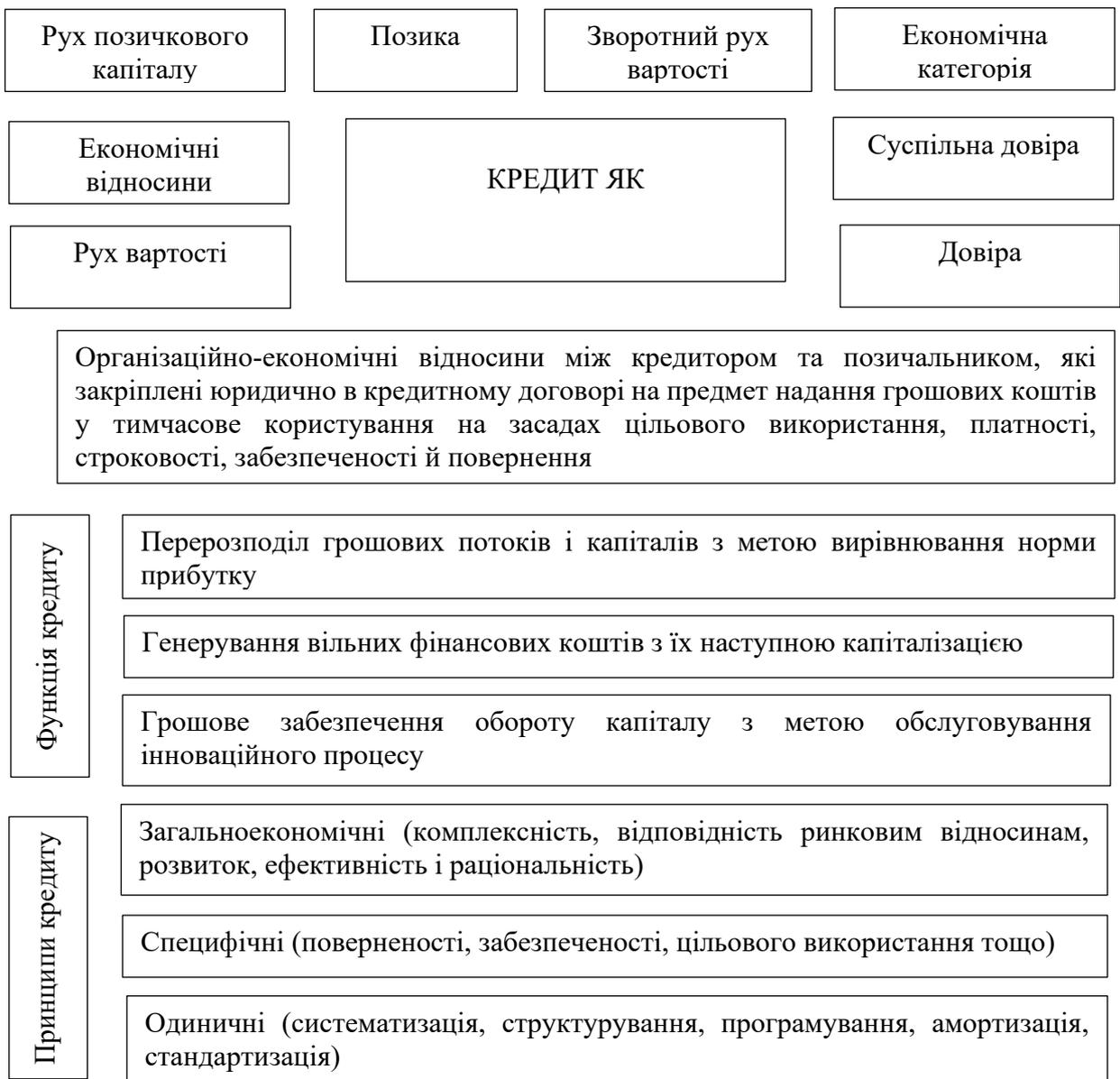

Рис. 1.1. Сутність кредиту як економічної категорії

Джерело: складено автором на підставі джерела [12]

Кредит як економічна категорія поділяється на численні види та форми, кожен із яких має спільну сутнісну основу. Серед усіх різновидів найбільш поширеним і важливим для економіки є банківський кредит. Водночас у спеціальній літературі існують різні підходи до тлумачення його сутності, що породжує дискусії.

Деякі дослідники ототожнюють банківський кредит із переданими матеріальними цінностями або самою операцією надання таких цінностей. Так, І. А. Бланк визначає банківський кредит як грошові кошти, що надаються банком клієнтові на визначений термін для цільового використання та за відповідну плату [33].

У свою чергу, А. О. Вітюк трактує банківський кредит як суму тимчасово вільних грошових коштів банку, що надається або може бути надана позичальнику на умовах забезпеченості, строковості, платності, повернення та цільового спрямування [14].

Обидва підходи акцентують увагу на базових принципах кредитування – цільовому характері, платності, строковості, забезпеченості. Однак фокусуються переважно на грошовому аспекті, залишаючи поза увагою сутність взаємовідносин між банком-кредитором і позичальником.

Інші науковці розглядають банківський кредит як:

- форму фінансового кредиту, який банк надає позичальнику на визначений строк і на умовах платності та повернення [32];
- тип кредиту, що передбачає надання банками грошових ресурсів у позику [34];
- базову форму боргових відносин між банком як кредитором і його позичальниками [17].

У всіх цих тлумаченнях спільним є визнання банку єдиним суб'єктом-кредитором, що відображає специфіку банківського кредитування в контексті фінансової системи.

Окремо варто згадати визначення, закріплене у нормативно-правовій базі України, згідно з яким банківський кредит – це будь-яке зобов'язання

банку надати грошові кошти, надати гарантію, продовжити термін погашення боргу, викупити право вимоги за боргом – у відповідь на зобов'язання позичальника повернути суму кредиту, сплатити відсотки та інші пов'язані платежі [22].

У цьому підході акцент зроблено на юридичному аспекті кредитних зобов'язань, однак, як і в попередніх визначеннях, поза межами розгляду залишаються безпосередні економічні відносини, що виникають після передачі позикових коштів.

Отже, на основі розглянутих підходів можна зробити висновок, що банківське кредитування є послугою, що виникає в результаті економічних взаємодій на фінансовому ринку. Вона реалізується за участі банків – як посередників, що мають у розпорядженні вільні фінансові ресурси (переважно депозити клієнтів) – і позичальників (підприємства, фізичні особи, держава), які укладають з банками кредитні договори й зобов'язуються сплачувати процент за користування коштами. Додатковим елементом цієї системи є державний регулятор – Національний банк України – який забезпечує нагляд та стабільність функціонування кредитного ринку.

Слід зазначити, що ефективне функціонування системи банківського кредитування потребує відповідної ресурсної, законодавчої, інституційної та інформаційної підтримки. Основні структурні компоненти механізму банківського кредитування підприємств в Україні наведено на рис. 1.2.

Кредитні операції банків реалізуються відповідно до обсягів наявних кредитних ресурсів. Основу формування цих ресурсів становлять: власний капітал банківських установ, залучені депозитні кошти клієнтів, стабільні залишки на поточних рахунках, міжбанківські кредити, а також фінансові ресурси, отримані від операцій із цінними паперами.

У процесі банківського кредитування ключову роль відіграють дві сторони – кредитор і позичальник. Кредитором виступає учасник грошового ринку, що функціонує в сфері позикових відносин і передає фінансові ресурси іншому суб'єкту господарювання або домогосподарству на умовах

строковості, платності та повернення. Позичальник, у свою чергу, є суб'єктом кредитних правовідносин (підприємство або фізична особа), який отримує фінансові ресурси на обумовлений термін і приймає зобов'язання щодо їх повернення з відповідною оплатою. Здебільшого позичальниками в банківській системі є юридичні особи, держава або громадяни, а банківські установи виступають у ролі кредиторів [22].

Рис. 1.2. Механізм банківського кредитування юридичних осіб в Україні [17]

Об'єктом банківського кредитування є кредитна послуга, яку банк надає своїм клієнтам – юридичним особам і домогосподарствам. По суті, кредитна послуга – це платна фінансова операція, що полягає у передачі активів (грошових або матеріальних) однією стороною договору іншій, з урахуванням умов, що відповідають інтересам усіх учасників правовідносин – кредитора, позичальника та інколи гаранта чи третіх осіб [25].

В Україні регулятором механізму банківського кредитування виступає Національний банк України, який здійснює свою діяльність відповідно до Конституції України, Закону України «Про Національний банк України»,

Закону України «Про банки і банківську діяльність» та інших нормативно-правових актів [23].

У контексті сучасних викликів і глобалізації фінансових ринків важливим напрямом розвитку банківського кредитування є його модернізація. Це передбачає: розширення доступу підприємств до кредитних ресурсів; впровадження цифрових банківських технологій; розширення спектра кредитних інструментів; запобігання зловживанням і протиправному використанню кредитних механізмів.

Кредитування юридичних осіб є ефективним інструментом фінансової підтримки бізнесу, що дозволяє залучати ресурси для реалізації виробничих, інвестиційних та комерційних проєктів. Його економічна суть полягає в тимчасовому переміщенні вільних коштів від банку до підприємства на основі принципів зворотності, строковості, платності й забезпеченості.

На макроекономічному рівні кредитування бізнесу стимулює ділову активність, сприяє зростанню виробництва, створенню робочих місць, нарощуванню податкових надходжень. У мікроекономічному аспекті кредити дозволяють підприємствам вирівнювати фінансові потоки, оновлювати основні фонди, впроваджувати інновації, модернізувати виробництво та освоювати нові ринки.

Юридичні особи, на відміну від фізичних осіб, мають більш складну організаційно-правову структуру та вищий рівень фінансової відповідальності, що зумовлює підвищені вимоги банків до оцінки їхньої кредитоспроможності [26].

Кредитні продукти для юридичних осіб класифікуються за низкою ознак, зокрема за строком користування, формою надання, цільовим призначенням та способом забезпечення. Такий підхід дозволяє адаптувати фінансові інструменти до потреб підприємств та специфіки їхньої діяльності.

За строком кредитування виділяють:

- Короткострокові кредити (до 1 року) – використовуються для покриття тимчасових касових розривів, фінансування оборотного капіталу або

поточних контрактів.

- Середньострокові кредити (1–3 роки) – застосовуються для часткової модернізації виробничих потужностей чи оновлення технічного обладнання.

- Довгострокові кредити (понад 3 роки) – призначені для фінансування масштабних інвестиційних проєктів, будівництва та капіталовкладень.

За формою надання кредиту:

- Овердрафт – короткострокове перевищення доступного залишку на рахунку.

- Кредитна лінія – форма гнучкого фінансування з визначеним лімітом.

- Разовий кредит – надання фіксованої суми на певний строк.

- Револьверний кредит – передбачає поновлювану можливість користування коштами в межах установленого ліміту.

За способом забезпечення:

- Забезпечені кредити – видаються під заставу, гарантії або поруку.

- Бланкові кредити – надаються без забезпечення, зазвичай надійним та перевіреним позичальникам.

За цільовим призначенням:

- Оборотні кредити – для фінансування закупівель, оплати поточних витрат.

- Інвестиційні кредити – для придбання основних засобів або здійснення будівництва.

- Зовнішньоекономічні кредити – підтримка експортно-імпортних операцій.

- Спеціалізовані кредити – цільове фінансування (наприклад, аграрні, лізингові програми).

Така класифікація допомагає банківським установам адаптувати кредитну політику до особливостей клієнтів, а юридичним особам – обрати найбільш відповідний варіант фінансування.

Ефективність кредитування значною мірою залежить від дотримання

ключових принципів:

- Повернення – обов’язкове повне погашення кредиту.
- Строковість – дотримання узгоджених строків користування коштами.
- Платність – оплата процентів як плати за використання банківських ресурсів.
- Забезпеченість – надання гарантій або застави з метою зменшення ризиків.
- Цільове використання – дотримання визначеної мети фінансування.
- Кредитоспроможність – здатність позичальника виконати зобов’язання перед банком у повному обсязі.

Порушення одного з наведених принципів може призвести до відмови в наданні фінансування або стати підставою для дострокового припинення кредитного договору.

Процедура банківського кредитування юридичних осіб охоплює кілька послідовних етапів:

1. Подача заявки – позичальник звертається до банку, подає установчі документи, фінансову звітність, бізнес-план, обґрунтування цільового використання кредиту.
2. Первинний аналіз – банк оцінює фінансовий стан клієнта, його репутацію, кредитну історію та загальний рівень ризиків.
3. Кредитний скоринг – визначення ймовірності дефолту за допомогою автоматизованих моделей або експертного оцінювання.
4. Ухвалення рішення – кредитний комітет розглядає матеріали і визначає умови: сума, процентна ставка, термін, забезпечення.
5. Укладання договору – підписання кредитної угоди та супровідних документів (застава, порука, страхування тощо).
6. Видача кредиту – перерахування коштів на рахунок або у формі фінансування за безготівковими механізмами.
7. Моніторинг – банк здійснює контроль за дотриманням умов

договору та цільовим використанням коштів.

8. Погашення – клієнт здійснює погашення відповідно до графіка, можливі пролонгація або реструктуризація за потреби.

Такий поетапний підхід дозволяє банку мінімізувати кредитні ризики та підвищити ефективність управління ресурсами.

Кредитування залишається основним видом активних операцій комерційних банків, тому його організація має принципове значення для стабільності банківської системи. Розуміння сутності кредитного процесу, знання його етапів і особливостей функціонування дозволяє банкам краще задовольняти потреби підприємств та забезпечувати ефективне використання фінансових ресурсів.

Кредитний процес можна охарактеризувати як послідовну систему організаційних дій, що забезпечує рух банківського кредиту – від звернення клієнта до повного виконання зобов'язань. Саме його динаміка відображає реальний стан кредитної політики банку та ефективність взаємодії з юридичними особами [30].

Ефективність кредитної діяльності комерційного банку значною мірою визначається якістю організації кредитного процесу. Важливу роль відіграє чітке структурування всіх його етапів, формулювання завдань на кожній стадії та розмежування функціональних обов'язків між працівниками банку, які несуть відповідальність за реалізацію кредитних операцій.

Серед ключових етапів банківського кредитування слід виокремити:

- комплексне вивчення та попередній аналіз заявок підприємств на отримання фінансування;
- аналіз фінансового стану позичальника та оцінка його конкурентоспроможності;
- ухвалення остаточного рішення щодо можливості надання кредиту, визначення його обсягу, строків, форми та умов;
- встановлення параметрів забезпечення позики, аналіз ліквідності предмета застави;

- надання кредиту на основі підписаного договору;
- повернення основної суми боргу та сплата процентів за користування коштами;
- контроль та моніторинг якості кредитного портфеля на всіх етапах дії договору (див. рис. 1.3).

Рис. 1.3. Основні етапи банківського кредитування юридичних осіб

Джерело: складено авторкою із використанням джерела [33]

Початковий етап кредитного процесу охоплює попереднє дослідження поданих підприємствами заявок. На цьому етапі здійснюється фінансово-

економічна експертиза доцільності надання кредиту, що має забезпечити обґрунтованість рішення банку. Основним завданням працівників кредитного підрозділу є збір, систематизація та аналіз повної та достовірної інформації про потенційного позичальника, що включає не лише фінансові показники, а й ринкову позицію, ділову репутацію, історію взаємодії з банківською системою.

Таким чином, для отримання банківського кредиту підприємство-позичальник, згідно з чинними нормативними вимогами, звертається до банківської установи із письмовою заявою, у якій зазначає:

- цільове призначення кредиту;
- необхідну суму та строк користування коштами, з обов'язковим зазначенням термінів погашення;
- форми та параметри забезпечення;
- опис проєкту, що підлягає фінансуванню, разом із розрахунками очікуваної економічної ефективності його реалізації.

Разом із заявою підприємство надає повний пакет документів, який містить:

1. Документи, що підтверджують правомочність підприємства отримувати кредит:

- завірені нотаріально копії установчих документів (статут, свідоцтво про реєстрацію, патенти, положення);
- документи, що підтверджують право власності або користування майном (земельні ділянки, будівлі, обладнання тощо);
- довідка про кредитну історію (наявну заборгованість), виписка з рахунків, а також картка зі зразками підписів керівника та головного бухгалтера – у разі, якщо підприємство обслуговується в іншому банку.

2. Документи, що стосуються техніко-економічного обґрунтування проєкту:

- копії угод, контрактів, договорів (зокрема договорів оренди на обладнання, приміщення тощо);

- прогнози розрахунки доходів від реалізації продукції чи послуг, що планується спрямувати на погашення кредиту;

- розрахунки прибутку, рентабельності та ефективності проєкту.

3. Документи для оцінки фінансового стану позичальника:

- бухгалтерська і статистична звітність (баланс, звіт про фінансові результати, звіт про майновий стан);

- податкові декларації;

- бізнес-план;

- аудиторські висновки, що підтверджують фінансову стійкість підприємства.

У разі потреби банк має право ініціювати експертизу проєктів, які передбачають будівництво, реконструкцію або технічне переоснащення об'єктів, - з метою запобігання інвестуванню в проєкти, що не відповідають санітарним, екологічним та іншим вимогам законодавства України.

4. Документи, що стосуються забезпечення кредиту:

- договір застави;

- перелік (опис) майна, яке передається у заставу;

- правовстановлюючі документи на це майно;

- за необхідності – гарантійні листи, страхові поліси, договори поруки тощо [22].

За потреби банк має право запитати у позичальника додаткові документи, що підтверджують прогнозовану здатність своєчасно та повністю повернути кредит. У випадку, якщо підприємство підтримує стабільні відносини з банком, має позитивну кредитну історію та бездоганну репутацію, перелік обов'язкових документів може бути суттєво скорочений.

Друга стадія кредитного процесу – оцінка кредитоспроможності позичальника

На цьому етапі банк проводить аналіз фінансового стану підприємства з метою визначення його здатності виконати кредитні зобов'язання в повному обсязі та у встановлені строки. Чим точніше банк здатен оцінити рівень

кредитоспроможності потенційного позичальника, тим ефективніше він знижує кредитний ризик.

Сучасна методика оцінювання передбачає два основні блоки:

1. Фінансово-кількісний аналіз

Він ґрунтується на вивченні фінансової звітності підприємства та передбачає розрахунок таких ключових показників:

- Фінансова стійкість: коефіцієнт маневреності, співвідношення власного і позикового капіталу;
- Платоспроможність: коефіцієнти миттєвої, поточної та загальної ліквідності;
- Ділова активність і рентабельність: обсяг реалізації, обороти за рахунками, динаміка прибутковості, собівартості продукції;
- Стан розрахунків: наявність картотеки неплатежів, рівень дебіторської та кредиторської заборгованості;
- Кредитна історія: своєчасність виконання попередніх зобов'язань, досвід співпраці з банками.

2. Якісний аналіз діяльності підприємства

Оцінюються нематеріальні аспекти, що мають істотне значення для формування загальної кредитної оцінки:

- історія функціонування підприємства (особливо важливими є перші 3 роки діяльності);
- якість корпоративного управління, рівень менеджменту;
- конкурентні переваги на ринку, залежність від кон'юнктурних коливань;
- наявність гарантій, застави або порук як способів зниження ризиків.

Аналіз зазначених параметрів дозволяє банку сформувавши об'єктивне уявлення про ризики, пов'язані з наданням кредиту конкретному позичальнику.

Наступний етап – підготовка та укладання кредитного договору

Після позитивного рішення щодо надання кредиту банк і підприємство укладають кредитну угоду, в якій фіксуються всі істотні умови: тип і розмір позики, строк користування, процентна ставка, графік погашення, форма забезпечення тощо.

Одним із головних завдань банку на цьому етапі є визначення допустимого рівня кредитного ризику та застосування методів управління ним. До основних інструментів мінімізації ризиків належать:

- хеджування – страхування можливих втрат;
- лімітування – встановлення меж кредитування за певними критеріями;
- диверсифікація – розподіл кредитних ресурсів між різними клієнтами та секторами;
- резервування – формування резервів на випадок втрат за кредитними операціями [41].

Кредитна угода укладається у письмовій формі та набуває чинності лише після узгодження сторонами всіх ключових умов. Згідно з чинним законодавством, такий договір є консенсуальним, тобто він вважається укладеним із моменту досягнення сторонами згоди. Лише після цього банк має право перераховувати кредитні кошти на рахунок позичальника.

Таким чином, кредитний договір виступає не лише юридичною основою для реалізації кредитної операції, а й визначальним інструментом регулювання взаємовідносин між банком і підприємством [36].

Слід підкреслити, що укладення кредитного договору між банком і підприємством – це доволі складний та тривалий процес. Він включає правову перевірку повного пакету документів позичальника та узгодження всіх ключових умов майбутньої кредитної операції. Важливо, щоб договір містив чіткі правові норми, які б гарантували можливість регулювання всього спектра взаємовідносин між банком і клієнтом.

У банківській практиці зазвичай використовуються типові форми кредитних договорів для різних видів позик. Такі шаблони розробляються

самими банками й затверджуються на рівні внутрішніх нормативних документів. Остаточний зміст договору, а також конкретні умови кредитування формуються за узгодженням сторін. При цьому банк адаптує текст договору з урахуванням специфіки клієнта – його галузі, масштабу діяльності, фінансового стану тощо [46].

Після підписання договору і набуття ним чинності кредитна операція переймає правовий характер. Наступним кроком є переказ коштів на рахунок підприємства. Відтоді банк здійснює контроль за виконанням умов договору. Таким чином, кредитний договір є не просто формальним документом, а фундаментальною основою для встановлення і підтримки фінансових відносин між банком і позичальником. Він визначає права й обов'язки обох сторін, і лише після його підписання банк має право здійснювати кредитні операції з підприємством [46].

При формуванні умов договору банк повинен враховувати ризики, пов'язані з концентрацією кредитів у певних галузях, надання коштів підприємствам із зниженою кредитоспроможністю або прийняття в заставу активів з нестабільною ринковою вартістю. Також необхідно враховувати можливі зміни економічної кон'юнктури у сфері діяльності позичальника. Важливо чітко визначити цільове призначення позики: чи це обігові кошти, інвестиції, сезонні потреби, операції з цінними паперами, імпорту-експорту або інші напрямки [48].

Однією з ключових складових кредитного договору є умови забезпечення повернення позики. При цьому банк ретельно обирає об'єкт застави. Необхідне правильне оформлення правовстановлюючих документів на заставлене майно, чітке визначення прав та обов'язків сторін відповідно до чинного законодавства. Серед найпоширеніших форм забезпечення – застосування рухомого або нерухомого майна, страхування кредиту, гарантії та поручительства третіх осіб, штрафні санкції. Кожна з цих форм оформляється окремим юридичним документом, що дає банку право реалізувати забезпечення у разі невиконання позичальником зобов'язань.

Завершальним етапом кредитного процесу є погашення кредиту з відсотками та закриття позики. Спосіб погашення визначається у кредитному договорі – це може бути одноразова виплата наприкінці строку або періодичне погашення протягом дії договору. Основним джерелом погашення виступають доходи підприємства. У разі фінансових труднощів можливим варіантом повернення позики є реалізація заставленого майна, погашення за рахунок гаранта чи страхової компанії, продаж активів підприємства або отримання нового кредиту у іншому банку [50].

Кредитний договір передбачає, що позичальник зобов'язаний своєчасно та добровільно виконувати свої платіжні зобов'язання перед банком. Погашення кредиту здійснюється у день настання терміну платежу або в інший погоджений строк, за умови наявності необхідних коштів на поточному рахунку підприємства.

Окрім добровільного погашення, передбачений також примусовий порядок стягнення – у випадку невиконання боргових зобов'язань, погашення здійснюється за виконавчими документами суду шляхом безакцептного списання коштів із рахунку боржника.

Для короткострокових кредитів зазвичай застосовується одноразове погашення в кінці строку дії договору, тоді як довгострокові кредити погашаються частинами протягом усього періоду користування позикою.

Банки надають перевагу регресивному способу погашення, коли основна частина боргу сплачується на початку кредитного періоду, а суми наступних платежів зменшуються. Дегресивна модель, навпаки, передбачає менші платежі на початковому етапі з поступовим їх збільшенням у майбутньому.

Погашення кредиту та відсоткових нарахувань зазвичай здійснюється з поточного рахунку позичальника. Якщо рахунок відкритий в іншому банку, то сплата здійснюється шляхом платіжного доручення, а у разі спору або небажання визнавати борг – платіжною вимогою, відповідно до норм чинного законодавства.

У банківській практиці пріоритетність погашення зобов'язань має такий вигляд:

- у першу чергу – сплата відсотків;
- вдруге – прострочена заборгованість;
- залишок – на погашення основної суми боргу.

У виняткових випадках банк може надати відстрочку платежів, зазвичай із підвищенням відсоткової ставки. Така відстрочка оформлюється додатковою угодою, яка є невід'ємною частиною чинного кредитного договору.

У випадку несвоєчасного погашення заборгованості та відсутності домовленостей про відстрочку, банк має право застосовувати штрафні санкції у розмірах, передбачених договором. Подібні порушення негативно впливають на фінансову стабільність банку і знижують його кредитну активність.

Повернення всієї суми кредиту з відсотками та закриття кредитного досьє вважається фінальним етапом кредитного процесу. Водночас систематичний моніторинг якості кредитного портфеля є ключовим завданням управлінської системи банку та інструментом ефективного банківського менеджменту.

Отже, процес банківського кредитування – це комплекс взаємопов'язаних дій між банком і позичальником, спрямованих на ефективне проведення кредитної операції. Від якісної організації всіх етапів кредитного процесу, а також від чіткого розподілу повноважень між підрозділами банку, залежить ефективність ухвалення рішень щодо кредитування та мінімізація кредитних ризиків в умовах сучасного ринку.

РОЗДІЛ 2
АНАЛІТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ
ПОЛІТИКИ КРЕДИТУВАННЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ
(НА ПРИКЛАДІ АБ «УКРГАЗБАНК»)

2.1 Загальна фінансово-господарська характеристика АБ «УКРГАЗБАНК»

АБ «УКРГАЗБАНК» (далі – Банк) є одним із значущих гравців банківського ринку України. Він заснований 21 липня 1993 року (код ЄДРПОУ 23697280). Банк має статус публічного акціонерного товариства і працює в сфері банківських послуг як універсальний банк – обслуговує фізичних осіб, малий та середній бізнес, великі корпоративні клієнти [39].

Державна частка в капіталі Банку становить приблизно 94,94 %, що належать в особі Міністерства фінансів України.

Банк належить до категорії системно важливих банків України, що підкреслює його значення для фінансової системи.

Станом на 01 січня 2025 року, відповідно до вимог НБУ, у складі Укргазбанку успішно функціонує 121 опорне відділення (відділення Банку, які забезпечені генераторами та мають гарантовані резервні лінії зв'язку та/або забезпечені супутниковим зв'язком Starlink і мають змогу працювати в умовах Blackout), що становить 56% від мережі відділень Банку (215 відділень). Окрім опорних відділень, також і інші відділення Банку забезпечені генераторами та резервними каналами зв'язку. Банк є одним із лідерів на ринку щодо підтримки пріоритетних галузей економіки, забезпечує фінансову підтримку клієнтів пріоритетних галузей підприємств критичної інфраструктури та є учасником державних програм. [51]

Частка АБ «УКРГАЗБАНК» у активах банківської системи станом за 31.12.2024 року складає 5,8% (за 2023 рік 6,0%). Кредитний портфель клієнтів банківської системи станом за 31.12.2024 року складає 824 млрд грн, частка

АБ «УКРГАЗБАНК» у кредитному портфелі складає 8,2% (за 2023 рік 9,2%). Портфель коштів клієнтів банківської системи України станом за 31.12.2024 складає 2 823 млрд грн, частка АБ «УКРГАЗБАНК» у портфелі коштів клієнтів складає 5,9% (за 2023 рік 6,3%).

За результатами 2024 року Банк отримав прибуток у розмірі 3,4 млрд грн, проти 1,9 млрд грн за попередній рік, у тому числі чистий прибуток до податків та резервів за 2024 рік склав 7,0 млрд грн, що на 2,3 млрд грн більше результату попереднього року.

Банк проводить активну роботу для дотримання вимог регулятора, підвищення операційної ефективності та забезпечення фінансової стійкості. Виважена політика щодо управління активами та зобов'язаннями дозволили забезпечити: рентабельність балансового капіталу склала 22,3% (за 2023 рік 19,3%); рентабельність активів 1,9% (за 2023 рік 1,3%); прибуток/RWA 5,6% (за 2023 рік 3,2%); чиста процентна маржа 6,3% (за 2023 рік 5,1%); CIR 44,0% (за 2023 рік 48,2%) [39].

Валюта балансу Банку станом за 31.12.2024 року склала 199 млрд. грн., збільшившись з початку року (+23,0 млрд грн або +13,1%), перевиконання плану на 22,6 млрд грн або 12,8%.

Банк здійснює свою діяльність на території України на підставі статуту та банківської ліцензії №123 від 21.07.1993. АБ «УКРГАЗБАНК» увійшов до переліку об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави згідно Постанови № 83 Кабінету Міністрів України від 4 березня 2015 року. 25 червня 2015 року до АБ «УКРГАЗБАНК» було приєднано неплатоспроможний Банк «Київ», що призвело до зростання активів і пасивів. Відповідно до рішення ДФС, у червні 2016 року АБ «УКРГАЗБАНК» став уповноваженим банком на здійснення розрахунків за митними платежами [39].

У січні 2024 року стало відомо, що банк готові купити іноземні інвестори. На сьогоднішній день банк прирівняний до державного, оскільки 94,940948 % акцій належить державі. У лютому 2018 року Урядом України

було прийняте рішення щодо реформування АБ «УКРГАЗБАНК» разом декількома іншими банками державного банківського сектору згідно Зasad стратегічного реформування (стратегічні принципи), метою я чого було створення та підтримка надійної та конкурентоспроможної банківської системи, значна частина якої мала стати приватною на середньостроковому горизонті. З початком війни вказані плани було призупинено.

Протягом 2023 року банком власні акції не продавалися, не викупувалися та /або інший спосіб не набувалися. Але після деякої адаптації Міністерство фінансів України та НБУ повернувся до зазначених питань. Відповідно до Меморандуму з МВФ за прозорою процедурою та після консультацій з міжнародними фінансовими організаціями заплановано призначити міжнародно визнаного фінансового радника до кінця вересня 2024 року. Україна паралельно готує до розгляду законопроект про приватизацію державних банків у консультації з МФО. Його направлять на розгляд парламенту до кінця вересня 2024 року. Україна також зобов'язується не збільшувати державну частку у банківському секторі країни, окрім випадків, які стосуються фінансової стабільності та національної безпеки, але після консультації з МВФ [39].

Таким чином, Банк поєднує ознаки значного державного гравця у банківській сфері, має широке охоплення клієнтських сегментів і стабільний статус – що є хорошою базою для подальшого фінансово-господарського аналізу.

З початку повномасштабного вторгнення рф в Україну банківська система працює в кризових умовах. Національним банком України було включено АБ «УКРГАЗБАНК» разом з іншими державними банками до переліку критичної інфраструктури та уповноважених банків України, що залучаються до роботи, проведення обслуговування фізичних та юридичних осіб в умовах особливого періоду

Банк задекларував свою мету як універсального банку з державною участю із обслуговування широкого спектра клієнтів. На офіційному сайті

зазначено, що він обслуговує фізичних осіб, малий та середній бізнес, великі корпорації, комунальні підприємства та муніципалітети.

У рейтингу провідних банків України за 2024 роком Банк посів 9-ту позицію серед «25 провідних банків» [51].

Також значущим є те, що Банк стратегічно працює з акцентом на «зелене» фінансування, енергоефективність, підтримку екологічних проєктів – що розширює його ринкову нішу.

Таким чином, Банк займає міцну позицію на ринку, має державну підтримку, орієнтований на різні клієнтські сегменти й реалізує стратегічні напрями, що відповідають сучасним тенденціям фінансової діяльності.

Динаміку активів АБ «Укргазбанк» за 2021-2024 рр. наведено у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Динаміка активів АБ «Укргазбанк» за 2021-2024 рр., млн.грн.

Показники	2021	2022	2023	2024	Темп росту 2024 від 2023, %
Грошові кошти та їх еквіваленти	30189,77	35348,14	49749,45	67276,99	135,23
Кредити та інші залишки з банками	5081,15	2420,57	1633,21	1424,27	87,21
Кредити та аванси клієнтам	55889,68	64759,13	63332,95	67649,48	106,82
Інвестиції в цінні папери	29458,92	23217,15	55728,67	59491,22	106,75
Похідні фінансові активи	0,51	15,1	2,93	1,83	62,46
Інвестиційна нерухомість	153,96	156,37	154,27	346,36	224,52
Поточні податкові активи	0	0	1070,16	0	0,00
Відстрочені податкові активи	255,66	166,11	54,45	230,53	423,38
Основні засоби та нематеріальні активи	1572,49	1571,09	1225,79	1217,32	99,31
Активи з права користування	0	2690,42	138,63	110,73	79,87
Інші фінансові активи	32,25	30,14	2112,16	738,14	34,95
Інші нефінансові активи	637,12	1271,77	664,73	414,09	62,29
Загальна сума активів	123271,52	131645,95	175867,38	198900,95	113,10

Джерело: складено автором на підставі [39]

Згідно з даними наведеними в табл. 2.1 можна зробити висновок, що за

період з 2021 по 2024 рік активи АБ «Укргазбанк» демонстрували стабільну тенденцію до зростання. Загальна сума активів збільшилася з 123271,52 млн грн у 2021 році до 198900,95 млн грн у 2024 році, що свідчить про зростання на 61,4%. Лише за останній рік (2024 до 2023) приріст склав 13,1%, що вказує на збереження позитивної динаміки.

На рис. 2.1 зображена динаміка активів АБ «Укргазбанк» за 2021-2024 рр., млн.грн.

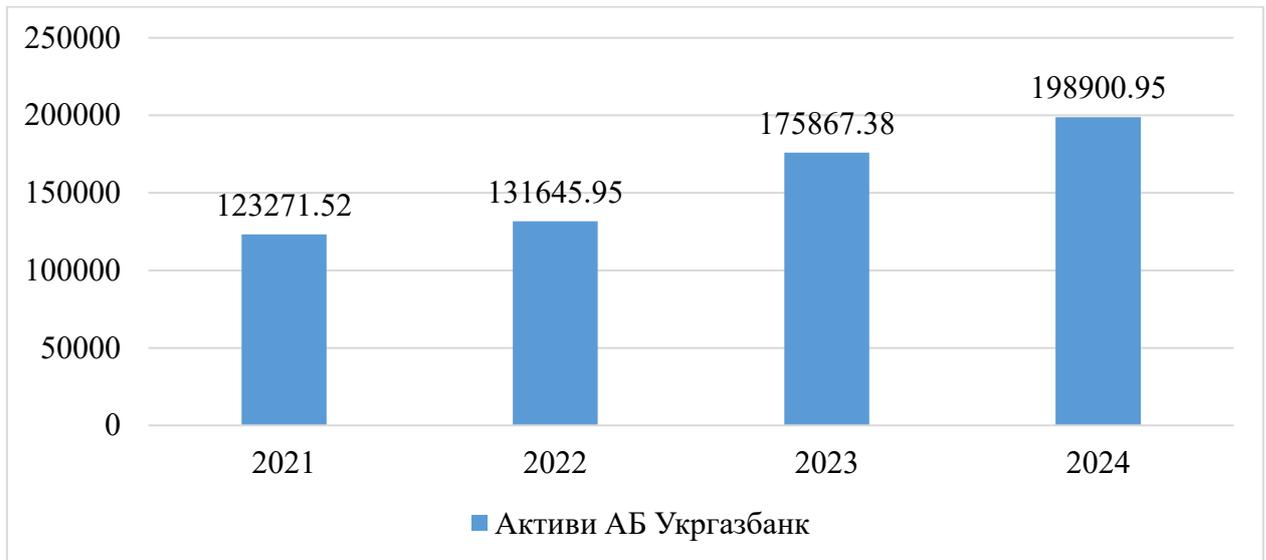

Рис. 2.1. Динаміка активів АБ «Укргазбанк» за 2021-2024 рр., млн.грн.

Джерело: складено авторкою із використанням джерела [39]

Ключові зміни за основними статтями:

- Грошові кошти та їх еквіваленти зросли майже вдвічі у 2024 році порівняно з 2021-м (на 123%), що може свідчити про посилення ліквідності банку. Темп зростання 2024 до 2023 року – 135,23% – є значним і може бути пов’язаний із консервативною стратегією на фоні нестабільної економіки.

- Кредити та інші залишки з банками знижувались щороку, що може свідчити про зменшення міжбанківських операцій або переорієнтацію на інші інструменти розміщення коштів.

- Кредити та аванси клієнтам залишаються однією з головних складових активів. Незважаючи на незначне скорочення у 2023 р., у 2024 р.

вони зросли на 6,82%, що свідчить про стабільний попит на кредитні продукти та відновлення економічної активності.

- Інвестиції в цінні папери зросли більш ніж удвічі з 2022 по 2023 рік, й продовжили зростання у 2024 р. (темп – 106,75%), що свідчить про активну політику банку щодо розміщення коштів у державні чи корпоративні цінні папери.

- Інвестиційна нерухомість зросла у 2024 році більш ніж удвічі (на 124,5%), що може свідчити про переоцінку вартості активів або нові інвестиції в об'єкти нерухомості.

- Відстрочені податкові активи зросли на 423,38% у 2024 р., що може бути пов'язано з податковими особливостями обліку або зміною податкової політики.

- Інші фінансові активи суттєво зменшились у 2024 році (на 65,05%), що свідчить про корекцію або виведення тимчасових активів.

- Активи з права користування та інші нефінансові активи показали зменшення, що може бути результатом оптимізації витрат та структури балансу.

Динаміка активів АБ «Укргазбанк» у 2021–2024 рр. вказує на поступове зростання та диверсифікацію активів. Найбільший приріст спостерігається в ліквідних коштах, кредитах клієнтам та інвестиціях у цінні папери, що є позитивним сигналом про стабільний розвиток банку навіть в умовах економічної невизначеності.

Динаміку зобов'язань АБ «Укргазбанк» за 2021-2024 рр. наведено у табл. 2.2.

Дані наведені в табл. 2.2 свідчать, що протягом 2021–2024 років зобов'язання АБ «Укргазбанк» демонстрували загальну тенденцію до зростання. Загальний обсяг зобов'язань збільшився з 111640,61 млн грн у 2021 році до 182691,06 млн грн у 2024 році, що становить приріст понад 63%. Темп зростання у 2024 році порівняно з 2023-м склав 110,98%, що свідчить про збереження активної ділової активності банку та зростання довіри з боку

вкладників і партнерів.

Таблиця 2.2

Динаміка зобов'язань АБ «Укргазбанк» за 2021-2024 рр., млн.грн.

Показники	2021	2022	2023	2024	Темп росту 2024 від 2023, %
Кошти банків	7305,7	8954,43	2794,96	3495,41	125,06
Кошти клієнтів	96736,38	112778,61	154133,56	166650,48	108,12
Похідні фінансові зобов'язання	72,35	0,74	20,38	1,29	6,33
Інші залучені кошти	4699,97	998,96	5579,94	8452,59	151,48
Забезпечення:					
резерви за кредитними зобов'язаннями та контрактами фінансової гарантії	635,46	698,81	677,15	528,78	78,09
інше забезпечення	230,77	163,51	153,34	149,79	97,68
Інші фінансові зобов'язання			648,99	1372,56	211,49
Інші нефінансові зобов'язання	1515,22	1134,78	613,41	1122,92	183,06
Поточні податкові зобов'язання	444,77	0	0	917,25	x
Загальна сума зобов'язань	111640,61	124729,83	164621,73	182691,06	110,98

Джерело: складено автором на підставі [39]

На рис. 2.2 зображена динаміка зобов'язань АБ «Укргазбанк» за 2021-2024 рр., млн.грн.

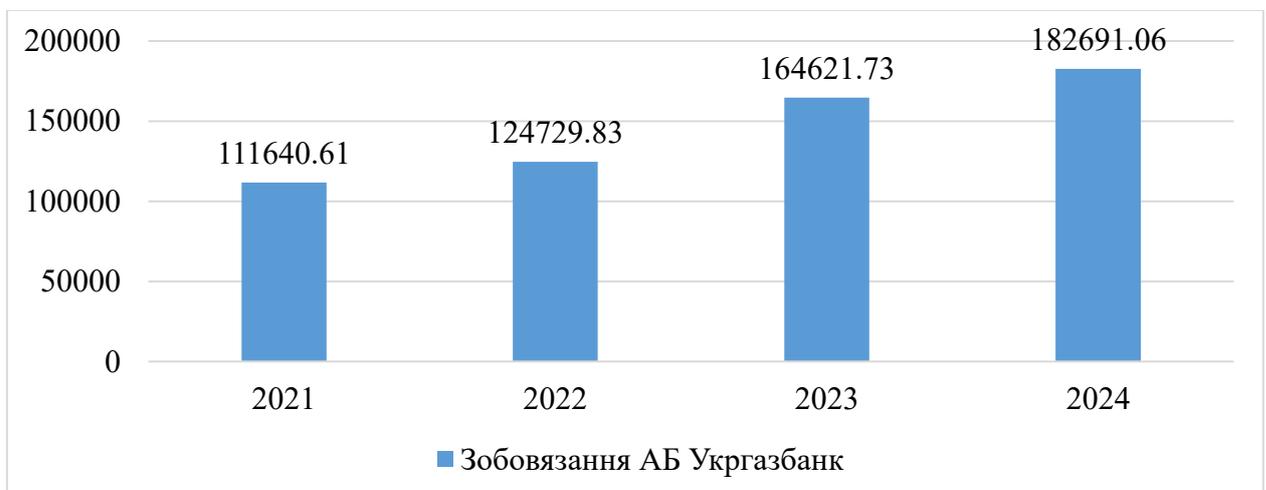

Рис. 2.2. Динаміка зобов'язань АБ «Укргазбанк» за 2021-2024 рр., млн.грн.

Джерело: складено авторкою із використанням джерела [39]

Ключові зміни за окремими статтями:

- Кошти клієнтів є головною складовою зобов'язань банку – у 2024 році вони склали 91,2% від загальної суми зобов'язань. Їх зростання на 8,12% за останній рік демонструє підвищення рівня довіри клієнтів та збільшення депозитної бази.

- Кошти банків показали значне скорочення у 2023 році, але в 2024 р. зросли на 25,06%. Це може свідчити про активізацію міжбанківської співпраці та використання зовнішніх джерел рефінансування.

- Інші залучені кошти у 2024 р. продемонстрували суттєве зростання – на 51,48%. Це може бути пов'язано з залученням нових фінансових інструментів чи зростанням обсягів фінансування через боргові механізми.

- Інші фінансові зобов'язання зросли більш ніж удвічі, що вказує на розширення фінансових операцій або збільшення обсягів короткострокових контрактних зобов'язань.

- Інші нефінансові зобов'язання збільшилися на 83%, що може бути пов'язано з нарахованими, але не сплаченими витратами, резервами або зобов'язаннями перед державними органами.

- Поточні податкові зобов'язання в 2024 році зросли до 917,25 млн грн, після нульових значень у 2022–2023 рр. Це може вказувати на податкову реструктуризацію або завершення періоду податкових пільг.

- Забезпечення (резерви) поступово знижуються, що свідчить про зменшення очікуваних ризиків неповернення кредитів або зниження обсягу гарантійних операцій.

Структура зобов'язань АБ «Укргазбанк» у 2021–2024 роках свідчить про зростання масштабу діяльності банку, підвищення ролі клієнтських депозитів у ресурсній базі, а також про активне використання альтернативних джерел фінансування. При цьому банк демонструє зниження ризикових позицій, що позитивно впливає на його фінансову стійкість.

Динаміку власного капіталу АБ «Укргазбанк» за 2021-2024 рр. наведено у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Динаміка власного капіталу АБ «Укргазбанк» за 2021-2024 рр., млн.грн.

Показники	2021	2022	2023	2024	Темп росту 2024 від 2023, %
Статутний капітал	13837,0	13837,0	13837,0	13837,0	100,00
Емісійний дохід			135,94	135,94	100,00
Результат від операцій з акціонерами	-1102,3	-1102,3	-1102,3	-1102,3	100,00
Власні викуплені акції	-518,44	-518,44	-518,44	-518,44	100,00
Резервні та інші фонди банку	135,94	135,94	967,78	1161,42	120,01
Інші резерви	-2,19	-864,44	1528,28	3059,04	200,16
Нерозподілений прибуток	-719,11	-4571,64	-3602,6	-362,77	10,07
Загальна сума власного капіталу	11630,9	6916,1	11245,65	16209,89	144,14

Джерело: складено автором на підставі [39]

Дані наведені в табл. 2.3 свідчать, що упродовж 2021–2024 років структура власного капіталу АБ «Укргазбанк» зазнала істотних змін, що свідчить як про внутрішні процеси стабілізації, так і про зростання фінансової стійкості банку. Загальна сума власного капіталу зросла з 11 630,9 млн грн у 2021 році до 16 209,89 млн грн у 2024 році. Темп приросту у 2024 році порівняно з 2023-м склав 144,14%, що є показником ефективного управління капіталом.

Основні зміни:

- Статутний капітал залишався незмінним упродовж усього періоду на рівні 13 837 млн грн, що свідчить про відсутність додаткової емісії акцій та збереження стабільної структури основного капіталу.
- Емісійний дохід з'явився лише з 2023 року у розмірі 135,94 млн грн, що може свідчити про реєстрацію надлишку над номіналом при випуску акцій або інші зміни в капітальній структурі.
- Результат від операцій з акціонерами та власні викуплені акції

залишалися постійними і негативними, зокрема -1102,3 млн грн та -518,44 млн грн відповідно. Це свідчить про від’ємний ефект попередніх дій із капіталом, який, втім, не змінювався в останні роки.

- Резервні та інші фонди банку демонстрували стабільне зростання: з 135,94 млн грн у 2021–2022 рр. до 1161,42 млн грн у 2024 р., тобто зростання у 8,5 раза. Це свідчить про активну політику формування резервів з метою зміцнення фінансової стійкості.

- Інші резерви у 2021–2022 рр. мали від’ємне значення, але з 2023 р. відбулося суттєве зростання: з 1528,28 млн грн до 3059,04 млн грн у 2024 р. (темп зростання – 200,16%), що може бути пов’язано з переоцінкою активів або створенням додаткових резервів.

- Нерозподілений прибуток зазнав значного покращення: з -4571,64 млн грн у 2022 р. до -362,77 млн грн у 2024 р. Це свідчить про поступове відновлення прибутковості банку та ефективніше управління фінансовими результатами.

На рис. 2.3 зображена динаміка показників власного капіталу АБ «Укргазбанк» за 2021-2024 рр., млн.грн.

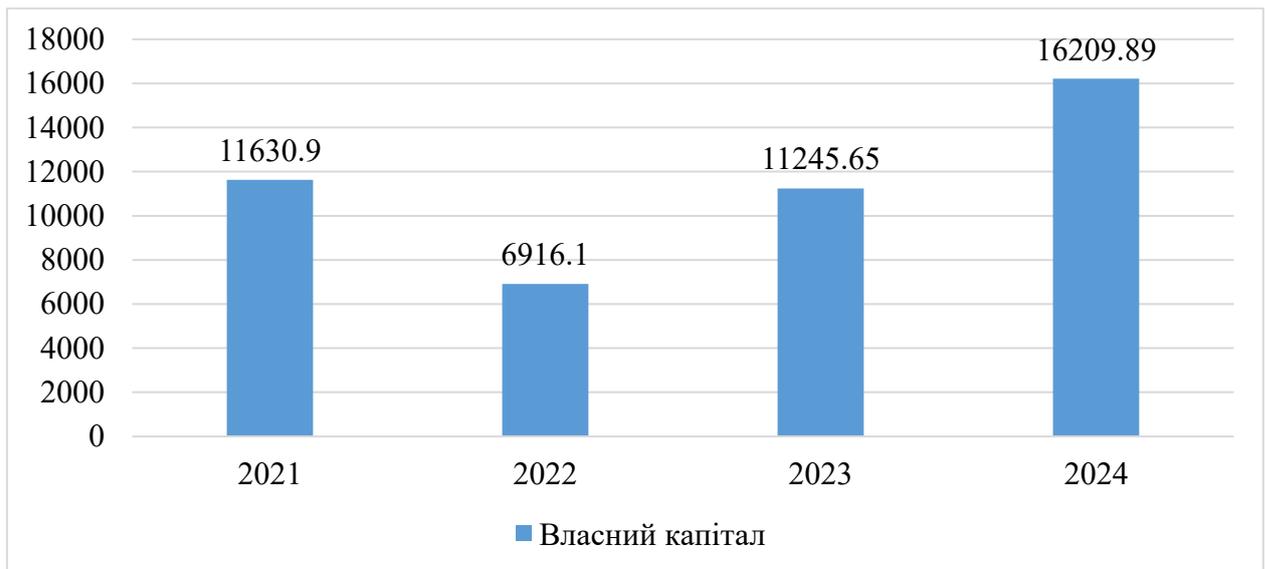

Рис. 2.3. Динаміка показників власного капіталу АБ «Укргазбанк» за 2021-2024 рр., млн.грн.

Джерело: складено авторкою із використанням джерела [39]

Загалом, у 2024 році спостерігається суттєве покращення структури власного капіталу. Банк нарощує резерви, зменшує дефіцит нерозподіленого прибутку та збільшує загальний обсяг капіталу. Це свідчить про позитивні зрушення у фінансовій стійкості банку, що є важливим чинником стабільного функціонування в умовах економічної турбулентності.

Аналіз динаміки основних фінансових показників АБ «Укргазбанк» за 2021–2024 роки свідчить про поступове покращення фінансового стану та зростання стабільності банку.

1. Активи. Загальна сума активів банку зросла на понад 75 млрд грн (на 61,4%) – з 123271,52 млн грн у 2021 р. до 198900,95 млн грн у 2024 р. Основними драйверами зростання стали:

- збільшення грошових коштів та їх еквівалентів (зростання на 135,23% лише за останній рік),
- розширення портфелю інвестицій в цінні папери (зростання на 106,75% у 2024 р.),
- стабільне нарощування обсягів кредитування клієнтів.

Це свідчить про активну стратегію розвитку, зміцнення ліквідності та зростання довіри з боку вкладників та інвесторів.

2. Зобов'язання. Загальний обсяг зобов'язань у 2024 р. досяг 182691,06 млн грн, що на 110,98% більше порівняно з 2023 р. Найбільшу частку в структурі зобов'язань становлять:

- кошти клієнтів (91,2% від загальної суми зобов'язань),
- інші залучені кошти, які зросли на 51,48%,
- значне зростання податкових зобов'язань (917,25 млн грн у 2024р.).

Банк демонструє активну політику залучення ресурсів і розширення операцій, що супроводжується контролем за рівнем забезпечення та резервів.

3. Власний капітал. Найбільш позитивні зрушення відбулися у власному капіталі, який у 2024 р. становив 16209,89 млн грн – зростання на 44,14% порівняно з 2023 р. і на 39% у порівнянні з 2021 р. Показники, що зумовили покращення: значне скорочення збиткового нерозподіленого прибутку (майже

у 10 разів), зростання резервних фондів та інших резервів, поява емісійного доходу.

Укргазбанк продемонстрував послідовне покращення фінансових показників за період 2021–2024 рр. Зростання активів, ефективне управління зобов'язаннями, стабільність капіталу та позитивна динаміка прибутковості свідчать про підвищення фінансової стійкості установи та її здатність протистояти зовнішнім викликам.

Необхідно зазначити, що банк працює за універсальною моделлю, тобто надає комплекс банківських послуг як фізичним особам, так і юридичним особам. Зокрема: обслуговування фізичних осіб – депозити, карткові продукти, мобільний/інтернет-банкінг; обслуговування малого й середнього бізнесу – відкриття рахунків, кредитування, депозитні продукти, казначейські/розрахункові послуги; обслуговування великих корпоративних клієнтів, комунальних та муніципальних підприємств – кредитування, участь у фінансуванні проєктів, обслуговування розрахунків, міжнародні операції.

Окрім традиційних банківських продуктів, Банк має спеціалізацію на «зелених» фінансах – кредитування проєктів енергоефективності, відновлювальної енергетики тощо.

Господарська діяльність також включає розгалужену мережу відділень та каналів обслуговування, що дозволяє забезпечити охоплення ринку по всій Україні. Аналіз показників прибутковості АБ «Укргазбанк» за 2021-2024 роки наведений в табл. 2.4.

Дані наведені в табл. 2.4 свідчать, що аналіз прибутковості АБ «Укргазбанк» за 2021–2024 роки показує нестабільну, але поступово позитивну динаміку фінансових результатів після глибокого падіння у 2022 році, пов'язаного з макроекономічними потрясіннями, воєнними ризиками та зміною ринкового середовища.

Процентні доходи. У 2021–2022 рр. спостерігалось зростання процентних доходів на 34%, однак у 2023 р. відбулося різке падіння (до 17,37 млрд грн), що може бути пов'язано з переглядом кредитного портфеля або

скороченням дохідності активів.

Таблиця 2.4

**Динаміка показників прибутковості АБ «Укргазбанк»
за 2021-2024 рр., млн.грн.**

Показники	2021	2022	2023	2024	Темп росту 2024 від 2023, %
Процентні доходи	17116,42	22883,12	17369,73	20756,72	119,50
Процентний дохід, обчислений із застосуванням методу ефективного відсотка	8414,36	11316,94	17300,34	20641,56	119,31
Інші процентні доходи	8702,06	11566,18	69,39	115,16	165,96
Комісійні доходи	2012,65	2113,7	2260,97	2312,28	102,27
Процентні витрати	-3422,17	-6559,29	-10690,07	-10625,3	99,39
Комісійні витрати	10447,38	13443,28	-964,19	-948,79	98,40
Чистий прибуток від операцій з фін. інструментами за справедливою вартістю через прибуток/ збиток	5259,52	4994,25	267,16	22,45	8,40
Прибуток від операційної діяльності	31693,57	-3716,08	4667,96	5913,27	126,68
Збиток, що виникає від припинення визнання фінансових активів, оцінених за амортизованою собівартістю	8,2	7,8	7,06	0,11	1,56
Прибуток до оподаткування	31685,37	-3723,88	4660,9	5913,16	126,87
Витрати на сплату податку	914,36	137,63	2724,48	2496,69	91,64
Прибуток	30771,01	-3861,51	1936,43	3416,47	176,43

Джерело: складено автором на підставі [39]

У 2024 р. ситуація покращилася – процентні доходи зросли на 19,5%, що свідчить про відновлення активності в основному банківському бізнесі.

Важливим є той факт, що:

- процентний дохід за методом ефективного відсотка зростав стабільно, і в 2024 р. становив 99,45% від усіх процентних доходів, тобто банк працював переважно з базовими інструментами (кредити, депозити).

- інші процентні доходи у 2023 р. практично зникли, а у 2024 р. трохи зросли, однак залишаються незначними у загальній структурі.

На рис. 2.4 зображена динаміка показників власного капіталу АБ «Укргазбанк» за 2021-2024 рр., млн.грн.

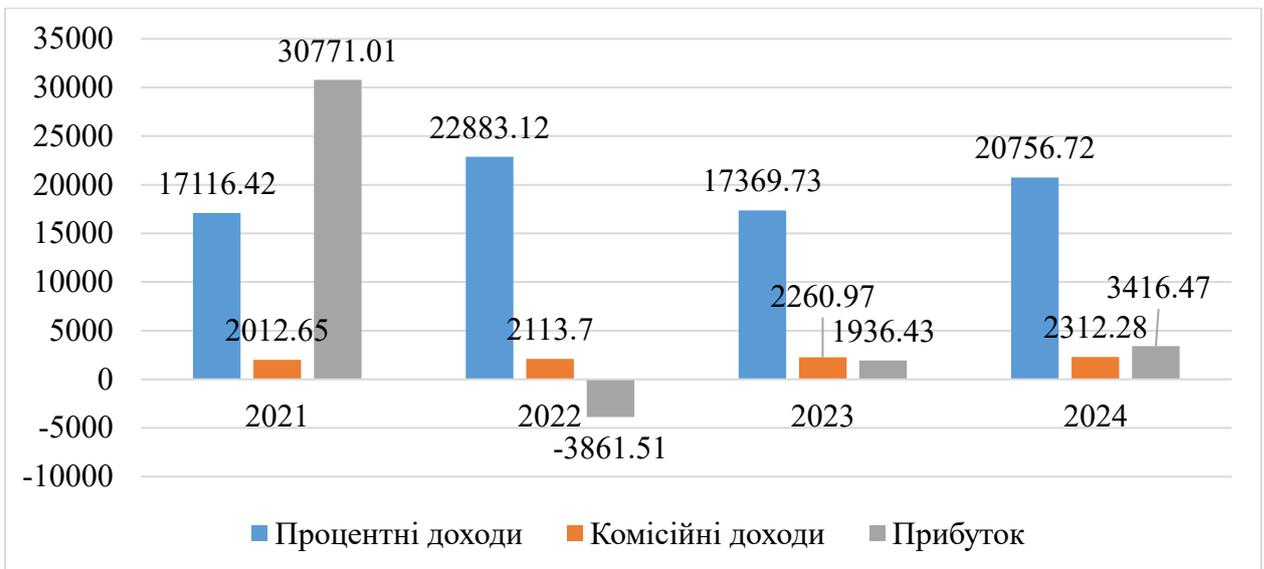

Рис. 2.4. Динаміка показників прибутковості АБ «Укргазбанк» за 2021-2024 рр., млн.грн.

Джерело: складено авторкою із використанням джерела [39]

Комісійні доходи та витрати. Комісійні доходи зростали щороку, хоч і помірно. У 2024 р. вони склали 2312,28 млн грн, що на 15% більше, ніж у 2021р. Це вказує на розвиток банком нетрадиційних (непроцентних) джерел доходу, зокрема обслуговування розрахунково-касових операцій, платіжних карток, банківських гарантій тощо.

Комісійні витрати, навпаки, мають нестабільну тенденцію: якщо у 2021–2022 рр. вони були позитивними, то у 2023–2024 рр. зазначені як від’ємні значення, що може бути помилкою або особливістю обліку (наприклад, компенсації чи переоцінки).

Чистий прибуток від операцій з фінансовими інструментами. Цей показник суттєво знизився: з 5259,52 млн грн у 2021 р. до лише 22,45 млн грн у 2024 р. (падіння більш як у 230 разів), що свідчить про:

- зміну підходу банку до роботи з фінансовими інструментами;
- потенційне зменшення спекулятивних або високоризикових операцій.

Прибуток від операційної діяльності. Після рекордного рівня у 2021 р. (31693,57 млн грн) і різкого збитку у 2022 р. (–3716,08 млн грн), банк поступово вийшов на прибуткову траєкторію: 2023: 4667,96 млн грн.; 2024:

5913,27 млн грн (+26,68%).

Це свідчить про стабілізацію основної господарської діяльності банку.

Після негативного результату у 2022 р., у 2023–2024 рр. прибуток до оподаткування суттєво зріс: +126,87% в 2024 році порівняно з 2023 роком

Чистий прибуток у 2024 р. склав 3416,47 млн грн, що на 76,4% більше, ніж у 2023 р. Однак прибуток все ще менший у 9 разів порівняно з 2021 р. (30771 млн грн), що свідчить про ще неповне відновлення докризових фінансових позицій.

Таким чином 2022 рік був найскладнішим, із глибоким фінансовим збитком. У 2023–2024 рр. банк вийшов на стабільну прибуткову діяльність, хоча рівень прибутку ще далекий від довоєнного. Основними драйверами прибутковості у 2024 р. були: зростання процентних доходів, стабільні комісійні надходження та скорочення негативного впливу зменшення корисності активів. Банк зменшив активність із ризиковими фінансовими інструментами, зосередившись на традиційній банківській діяльності.

Аналіз окремих видатків АБ «Укргазбанк» за 2023-2024 роки наведений в табл. 2.5.

Таблиця 2.5
Динаміка окремих видатків АБ «Укргазбанк» за 2021-2024 рр., млн.грн.

Показники	2021	2022	2023	2024	Темп росту 2024 від 2023, %
Витрати на виплати працівникам	2092,38	2249,85	2941,92	3757,85	127,73
Амортизаційні витрати	412,0	445,0	427,4	480,53	112,43

Джерело: складено автором на підставі [39]

Дані наведені в табл. 2.5 свідчать, що у період 2023–2024 років спостерігається зростання ключових статей операційних витрат, що може бути зумовлено як інфляційними процесами, так і розширенням діяльності банку.

Витрати на виплати працівникам у 2024 році зросли до 3757,85 млн грн,

що на 27,73% більше, ніж у 2023 році. Це зростання може бути пояснене кількома факторами:

- індексація заробітних плат у зв'язку з інфляцією;
- розширення штату або залучення нових фахівців для розвитку нових напрямів банківських послуг;
- стимулювання продуктивності праці через премії або надбавки.

Збільшення витрат на персонал свідчить про інвестиції банку в кадровий потенціал і розвиток внутрішніх ресурсів.

Амортизаційні витрати у 2024 р. склали 480,53 млн грн, що на 12,43% більше, ніж у попередньому році. Це помірне зростання може свідчити про:

- оновлення або модернізацію матеріально-технічної бази (наприклад, ІТ-інфраструктури, офісного обладнання тощо);
- введення в експлуатацію нових об'єктів основних засобів або нематеріальних активів.

Це є позитивним сигналом, який вказує на поступову капіталізацію активів банку та оновлення його матеріального ресурсу.

Зростання як витрат на персонал, так і амортизації у 2024 році є очікуваним і виправданим в умовах стабілізації діяльності банку після кризового періоду. Ці витрати не мають ознак неефективності, натомість вказують на розвиток інфраструктури та персоналу, що є стратегічно важливим для довгострокового успіху банку.

У сучасному банківському бізнесі значна увага приділяється управлінню ризиками: кредитний ризик, ліквіднісний, ринковий, операційний. Для Банку важливими є:

- якість кредитного портфеля (частка прострочених/необслуговуваних кредитів);
- рівень резервування під кредитні ризики;
- ліквідність – здатність своєчасно виконувати зобов'язання перед вкладниками та ринком;
- ресурсна база – забезпечення достатнього капіталу для покриття

ризиків.

Враховуючи, що АБ «Укргазбанк» має статус системно важливого, він підлягає частішому та більш строгому контролю з боку Національний банк України, що підвищує вимоги до його стійкості.

2.2 Аналіз кредитування юридичних осіб АБ «УКРГАЗБАНК»

АБ «УКРГАЗБАНК» належить до державних банків України, що активно кредитують корпоративний сектор економіки. Банк надає кредити юридичним особам з урахуванням критеріальних вимог кредитоспроможності, строковості та забезпечення, реалізує торгове, інвестиційне та оборотне кредитування, а також спеціалізовані програми підтримки бізнесу.

Кредитна політика банку адаптується до макроекономічних умов: коливань курсу валют, воєнного стану та змін у діловій активності підприємств. Основними цілями кредитної політики є: розширення кредитного портфеля юридичних осіб, зниження ризиків непрацюючих кредитів, підтримка пріоритетних секторів економіки (енергетика, агропромисловий комплекс, ВПК), та посилення ролі банку як партнера бізнесу.

Кредитні послуги становлять основну частину діяльності багатьох банків, визначаючи їхній дохід через концепцію «кредитного портфеля». Цей портфель включає у себе всі виділені банком кредити, призначені для отримання прибутку, і його обсяг оцінюється за балансовою вартістю усіх кредитів, включаючи прострочені, пролонговані та сумнівні. Останнім часом особливо гостро постало питання непрацюючих та проблемних заборгованостей, особливо через військові події, що спричинили втрату позичальниками майна, що слугувало заставою.

За 2024 рік активи АБ «Укргазбанк» виросли на 12,94% до 198,630 млрд

грн, обсяг кредитного портфеля збільшився на 6,63% і склав 67,533 млрд грн, а портфель цінних паперів виріс на 6,75% до 59,491 млрд грн. При цьому, станом на 01.01.2025 портфель цінних паперів Банку був на 97,55% сформований з ОВДП. Обсяг грошових коштів та їх еквівалентів в АБ «Укргазбанк» за 2024 рік збільшився на 36,07% до 67,696 млрд грн, що становило 34,08% активів Банку. [39]

За 12 місяців 2024 року структура активів та кредитного портфеля АБ «УКРГАЗБАНК» зазнала наступних змін:

- частка кредитів в активах Банку зменшилась на 2,01 п.п.: з 36,01% до 34,00%;
- частка кредитів фізичним особам (без врахування резервів) в кредитному портфелі Банку виросла на 3,32 п.п.: з 8,35% до 11,67%;
- частка валютних кредитів в кредитному портфелі Банку зменшилась на 2,20 п.п.: з 39,56% до 37,36%.

Частка непрацюючих кредитів (NPL) в кредитному портфелі АБ «Укргазбанк», які розраховуються як сума кредитів 10 класу (для кредитів юридичним особам, крім банків, бюджетних установ та компаній спеціального призначення) та кредитів 5 класу (для кредитів всім іншим позичальникам) станом на 01.01.2025 порівняно з 01.01.2024 знизилась на 2,77 п.п. до 28,89%. При цьому, станом на 01.01.2025 частка NPL Банку була на 1,40 п.п. меншою ніж середній рівень NPL по банківській системі України, який за даними НБУ становив 30,29% [39].

Таким чином, станом на 01.01.2025 активи Банку були добре диверсифікованими: АБ «Укргазбанк» сформував вагомий портфель високоліквідних інструментів, які характеризуються низьким рівнем кредитного ризику (частка в активах грошових коштів та їх еквівалентів та ОВДП склала 63,30%), а частка кредитного портфеля Банку становила 34,00%.

Аналіз динаміки кредитування юридичних осіб за останні роки показує, що корпоративний портфель залишається ключовим сегментом діяльності банку. За даними публічних звітів та статистики банку були дослідженні

наступні тенденції:

– 2021 рік став відправною базою для оцінки подальших змін. Структурні дані станом на 2021 рік доступні в архівах розподілу кредитів за класами боржника. Кредитний портфель банківської системи станом на 01 січня 2022 року складав 767 млрд. грн., частка АБ «УКРГАЗБАНК» у кредитному портфелі складала 7,3% (55,9 млрд. грн.). Станом на 01.01.2022 р.: кредитний портфель клієнтів – 55,9 млрд. грн., в т.ч.: кредитний портфель корпоративного бізнесу 42,8 млрд. грн.; кредитний портфель малого та середнього бізнесу становив 8,0 млрд. грн.; кредитний портфель роздрібного бізнесу становив 5,1 млрд. грн.;

– 2022 рік: незважаючи на воєнні дії, банк зберіг кредитну діяльність та підтримав підприємства через продовження видання кредитів. Станом на 01.01.2023 р.: кредитний портфель клієнтів – 64,8 млрд. грн., в т.ч.: кредитний портфель корпоративного бізнесу 51,7 млрд. грн.; кредитний портфель малого та середнього бізнесу становив 9,2 млрд. грн.; кредитний портфель роздрібного бізнесу становив 3,9 млрд. грн.;

– 2023 рік: сукупний обсяг кредитів бізнесу та фізосіб становив близько 63,3 млрд грн, при цьому корпоративне кредитування залишалось одним із основних напрямів підтримки економіки. Станом на 01.01.2024 р.: кредитний портфель клієнтів – 63,3 млрд. грн., в т.ч.: кредитний портфель корпоративного бізнесу 48,4 млрд. грн.; кредитний портфель малого та середнього бізнесу становив 9,6 млрд. грн.; кредитний портфель роздрібного бізнесу становив 5,3 млрд. грн.;

– 2024 рік: зростання чистих гривневих кредитів бізнесу підтверджує активізацію корпоративного кредитування порівняно з минулими періодами. Станом на 01.01.2025 р.: кредитний портфель клієнтів – 67,6 млрд. грн., в т.ч.: кредитний портфель корпоративного бізнесу 48,5 млрд. грн.; кредитний портфель малого та середнього бізнесу становив 11,2 млрд. грн.; кредитний портфель роздрібного бізнесу становив 7,9 млрд. грн.

Загалом за період 2021–2024 років спостерігається тренд на зміцнення

кредитного портфеля юридичних осіб, що відображає як стратегію банку, так і поступове відновлення підприємницької активності в умовах післявоєнної економіки.

Структурний аналіз кредитного портфеля дає розуміння, які саме галузі отримували фінансування, та які строки кредитів домінували.

а) За строками кредитів

У 2021 році кредитний портфель юридичних осіб мав різну строкову структуру: кредити до 1 року, від 1 до 3 років та довгострокові кредити. Така диверсифікація строків позик дозволяла банку оптимізувати ліквідність та ризиковий профіль портфелю.

б) За видами економічної діяльності

У 2023–2024 роках кредити підприємствам розподілялися між ключовими секторами: агропромисловий комплекс, сфера послуг, виробництво та промисловість, транспорт та логістика, нерухомість та інші.

Це дозволяло банку знизити концентраційні ризики та підтримувати різноманітні сегменти економіки.

Якість кредитного портфеля – ключовий показник ефективності кредитної діяльності.

За даними аналізу банківського сектору, частка проблемних (NPL) кредитів у корпоративному сегменті суттєво вплинула на загальну якість портфеля у 2023 році, але простежується тенденція до зниження частки NPL та покращення якості обслуговування позик. Це відповідає загальним тенденціям зменшення ризикового портфеля в державних банках України.

Важливим елементом управління якістю кредитів є формування достатніх резервів відповідно до МСФЗ 9 та внутрішніх політик банку, що дозволило стабілізувати кредитну якість навіть в умовах невизначеності ринку.

Основні тенденції та фактори розвитку – це підтримка з боку держави та участь у державних програмах кредитування підприємств. Послідовне збільшення чистих кредитів у національній валюті бізнесу. Диверсифікація

кредитного портфеля за видами діяльності, що знижує ризики концентрації.

До негативних та ризикових факторів слід віднести: вплив воєнного стану на платоспроможність підприємств; коливання курсу валют можуть впливати на здатність боржників обслуговувати позики у валюті; ризики погіршення якості активів за окремими сегментами через економічну нестабільність.

АБ «Укргазбанк» які і інші суб`єкти ринку фінансових послуг зіткнувся з ризиками які спричинила війна, які не були враховані при укладенні кредитних угод. Отже, у табл. 2.7 проведено аналіз динаміки кредитного портфеля АБ «Укргазбанк».

Таблиця 2.7

Динаміка кредитного портфеля АБ «Укргазбанк» за період 2021-2024 років, у розрізі економічних суб`єктів, млн.грн.

Показники	Роки				Абсол.відх. 2024 від		Темп росту 2024 від, %	
	2021	2022	2023	2024	2022	2023	2022	2023
Кредити та заборгованість клієнтів	55889,7	65312,9	63332,9	67649,5	2336,6	4316,6	103,58	106,82
Кредити та заборгованість юридичних осіб	50805,7	61398,7	55728,7	59491,2	-1907,5	3762,5	96,89	106,75

Джерело: складено автором [39]

Згідно з даними наведеними в табл. 2.7 у 2024 році загальний обсяг кредитів і заборгованості клієнтів банку зріс до 67649,5 млн грн, що на 2336,6 млн грн більше, ніж у 2022 році, та на 4316,6 млн грн більше, ніж у 2023 році.

Темп зростання склав 103,58% у порівнянні з 2022 роком та 106,82% до 2023 року, що свідчить про поступове відновлення попиту на кредитування попри складну макроекономічну ситуацію в країні (воєнні дії, інфляційний тиск, обмеження з боку НБУ).

Така динаміка також може вказувати на активізацію діяльності банку в

напрямку роздрібного кредитування або підтримки малого та середнього бізнесу, що часто є пріоритетом у періоди післякризового відновлення.

У 2024 році обсяг кредитів юридичним особам становив 59491,2 млн грн, що на 1907,5 млн грн менше, ніж у 2022 році, але на 3762,5 млн грн більше, ніж у 2023 році.

Відносно 2022 року спостерігається падіння на 3,11% (темп росту 96,89%), що може бути пов'язано з зниженням платоспроможності бізнесу, скороченням інвестицій чи обережною політикою банку щодо корпоративного кредитування в умовах ризиків.

Проте у 2024 році вже відбулося помітне зростання на 6,75% (темп росту 106,75%) до попереднього року, що свідчить про відновлення довіри юридичних осіб до банку, або розширення кредитних програм для підприємств, можливо за підтримки державних гарантій чи програм стимулювання бізнесу.

Незважаючи на коливання в корпоративному секторі, загальна позитивна динаміка кредитного портфеля у 2024 році свідчить про стабілізацію банківської діяльності АБ «Укргазбанк», зростання попиту на кредити з боку населення або малого бізнесу, а також адаптацію до нових економічних умов. Важливим фактором є поступове відновлення довіри до банківської системи України в цілому.

У табл. 2.8 наведено розподіл кредитів, наданих суб'єктам господарювання у національній та іноземній валютах за видами економічної діяльності АБ «Укргазбанк» за 2022-2024 рр. по основним позиціям (повна інформація наведена у додатку А).

Аналіз табл. 2.8 показує неоднорідну динаміку обсягів кредитування в різних галузях економіки.

Основні тенденції: зменшення кредитування енергетичного сектору. Галузь «Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря» демонструє зниження на 346 млн грн у 2024 році порівняно з 2022 роком. Це може бути пов'язано з: пошкодженням енергетичної інфраструктури

внаслідок війни, зменшенням споживання енергоресурсів, змінами у фінансуванні відновлювальних проєктів.

Таблиця 2.8

**Розподіл кредитів, наданих суб'єктам господарювання у національній та іноземній валютах за видами економічної діяльності
АБ «Укргазбанк» за 2022-2024 рр., млн.грн.**

Галузі національної економіки	Роки			Абсол.відх. 2024 від	
	2022	2023	2024	2022	2023
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	13206240	15316962	12860184	-346056	-2456778
Оптова торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами	7826851	8505212	10711584	2884733	2206372
Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	6680873	7659052	7184591	503718	-474461
Виробництво харчових продуктів	3537467	2661780	6813071	3275604	4151291
Операції з нерухомим майном	6924679	6429043	6776800	-147879	347757
Діяльність головних управлінь (хед-офісів); консультування з питань керування	4542810	4601192	4741846	199036	140654
Добування сировини нафти та природного газу	3943926	4003108	4107099	163173	103991
Складське господарство та допоміжна діяльність у сфері транспорту	2484400	2443222	2674052	189652	230830
Роздрібна торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами	3137000	4092661	2676113	-460887	-1416548
Будівництво будівель	1025544	1235712	1308979	283435	73267
Наземний і трубопровідний транспорт	2026756	986680	1197736	-829020	211056
Надання фінансових послуг, крім страхування та пенсійного забезпечення	208170	620674	1082873	874703	462199

Джерело: складено автором [39]

Значне зростання у сфері оптової торгівлі. У «Оптовій торгівлі» зафіксовано зростання на 2,88 млрд грн за два роки. Це свідчить про: активізацію дистрибуції товарів у післякризовий період, переорієнтацію логістичних потоків.

Коливання у сільському господарстві. Попри зростання у 2023р., у 2024р. кредитування «Сільського господарства» дещо скоротилось. Можливі причини: нестабільна ситуація на світових аграрних ринках, труднощі з експортом продукції, висока вартість ресурсів.

Різке зростання в харчовій промисловості. Найбільше зростання зафіксовано у галузі «Виробництво харчових продуктів» – майже вдвічі більше, ніж у 2022 р. (на 3,28 млрд грн). Це пояснюється: зростанням попиту на продукти харчування, державною підтримкою продовольчої безпеки, розширенням виробництва на внутрішній ринок.

Незначні коливання в операціях з нерухомістю та консалтингу. Галузі «Операції з нерухомістю» та «Консультаційна діяльність» зберігають стабільність із незначними змінами, що може свідчити про стриману ділову активність в цих сферах.

Позитивна динаміка у видобутку нафти та газу. Помірне зростання у цій галузі пов'язане з потребами енергетичної незалежності та підтримкою національного видобутку.

Ріст у логістичній та фінансовій сферах. Зростання у «Складському господарстві» (+189 млн) і особливо у «Фінансових послугах» (+875 млн) свідчить про: відновлення та адаптацію логістичних ланцюгів, активізацію інвестиційної діяльності.

Скорочення в роздрібній торгівлі. Галузь «Роздрібною торгівлі» втратила понад 1,4 млрд грн кредитів, що може бути наслідком зменшення споживчого попиту, нестабільності на внутрішньому ринку.

Позитивна динаміка у будівництві та транспорті. Хоча ці галузі зазнали незначного зростання, позитивні зміни можуть свідчити про поступове відновлення інфраструктури.

Таким чином, кредитування юридичних осіб є одним із ключових напрямів діяльності Укргазбанку, і в загалі, всіх банків. Воно забезпечує фінансування поточної діяльності, інвестиційних проектів, модернізації виробництва, а також сприяє загальному економічному розвитку.

Кредити підприємствам, на відміну від кредитування фізичних осіб, характеризуються більшими обсягами, складнішими умовами обслуговування та підвищеним ризиком. Тому банку важливо здійснювати глибокий аналіз фінансового стану позичальника, дотримуватись принципів надійності, платоспроможності, забезпеченості та повернення кредиту.

В умовах воєнного стану та макроекономічної нестабільності в Україні роль кредитування юридичних осіб набуває особливої ваги. З одного боку, зростають ризики, з іншого – виникає нагальна потреба у фінансуванні бізнесу для збереження економічної активності.

Крім того, кредитна діяльність банку є важливим джерелом процентних доходів. Як уже зазначалося у п.2.1 у 2024 році процентні доходи зросли до 20756,72 млн грн (+19,5% до 2023 року), що свідчить про позитивну динаміку прибутковості банку, зокрема за рахунок обслуговування кредитів корпоративного сектору. Разом з тим, процентні витрати у 2024 р. становили –10 625,3 млн грн, тобто банк зберіг чисту процентну маржу, попри загальні коливання ставок та ризиків. [39]

На жаль, відкриті дані не дають деталізації щодо проблемних кредитів (NPL) або частки резервів під кредитні ризики в розрізі юридичних осіб. Однак на підставі звіту про прибутки та збитки можна зазначити, що у 2024 році збиток від зменшення корисності (МСФЗ) склав –1124,14 млн грн, що вказує на активну роботу банку із резервування ризикованих активів. Чистий прибуток банку у 2024 р. склав 3416,47 млн грн, що майже вдвічі більше, ніж у 2023 році. Це свідчить про підвищення ефективності та зменшення кредитних втрат.

2.3 Аналіз сучасного стану і тенденції розвитку кредитування юридичних осіб в Україні

Період 2022–2023 років був особливо складним для банківського сектору України: [51]

- Високий рівень ризиків дефолту серед підприємств, особливо в зонах бойових дій.
- Порушення логістичних ланцюгів, зменшення оборотного капіталу компаній.
- Зростання вартості запозичень через підвищення облікової ставки НБУ.
- Валютні коливання впливали на позики, номіновані в іноземній валюті.

У 2024 році кількість діючих банків зменшилася на 2 до 61. Згідно інформації щодо показників діяльності банківської системи України станом на 01 січня 2025 року, опублікованої на сайті Національного Банку України (надалі – НБУ) частка ринку державних фінансових установ банківської системи України станом на 01 січня 2025 року: 53,3% та 63,3% за чистими активами та депозитами населення відповідно.

Ступінь концентрації в секторі майже не змінюється протягом останніх декількох років: станом на 01 січня 2025 року на 20 банків припадало 93,4% чистих активів. Частка АБ «Укргазбанк» у активах банківської системи станом на 01 січня 2025 року складає 5,8%. Кредитний портфель клієнтів банківської системи станом на 01 січня 2025 року складає 823,8 млрд. грн., частка АБ «Укргазбанк» у кредитному портфелі складає 8,2%. Портфель коштів клієнтів банківської системи України станом на 01 січня 2025 року складає 2823 млн. грн., частка Укргазбанку у портфелі коштів клієнтів складає 5,9%. Протягом 2024 року Укргазбанк виконував усі взяті на себе зобов'язання вчасно та в повному обсязі. [51]

За даними Національного банку України, протягом 2023–2024 років

відбулося поживавлення корпоративного кредитування. Зокрема, кредитний портфель юридичних осіб у національній валюті зріс, а частка кредитів, наданих МСП, сягнула близько 60 % від загального обсягу.

Банки активізували роботу з підприємствами у пріоритетних секторах: аграрному, торговельному, харчовій промисловості, логістиці та енергетиці. Це зумовлено зростаючими потребами економіки в стабільному постачанні продовольства, відновленні ланцюгів поставок і зменшенні енергозалежності.

Водночас зберігаються проблеми: висока вартість кредитування, зниження попиту з боку бізнесу, брак ліквідності, ризики через бойові дії, обмежені можливості страхування.

Таким чином, оцінка економічної ефективності банківського сектору є складним завданням, яке передбачає пошук і впровадження об'єктивних підходів для визначення рівня успішності як окремих суб'єктів фінансової діяльності, так і сектору загалом. Це питання набуває особливої важливості для України, оскільки діяльність банківського сектору характеризується волатильністю та ризиками [3].

Серед основних чинників, які цьому сприяють, можна виділити девальвацію національної валюти, високі темпи інфляції, обмежені можливості диверсифікації довгострокових фінансових інструментів, недостатній рівень довіри населення до банків, періодичні банківські кризи [3].

Аналіз банківського сектору України розпочнемо із оцінювання динаміки активів банків за період 2021–2024 рр., які наведені в табл. 2.9.

Дані, наведені в табл. 2.9 характеризують:

Зростання активів банків з 1 822 814 млн грн (2021) до 3 422 600 млн грн (2025) пов'язане з інфляційними процесами (зростання цін – зростання номінальних показників), переоцінкою валютних активів через девальвацію гривні, розширенням обсягів операцій банків, у т.ч. інвестицій в ОВДП та рефінансування, відновленням економіки після шоку, викликаного повномасштабною війною в 2022 році, державними програмами підтримки,

зокрема програмою «5-7-9%», які стимулювали кредитування.

Таблиця 2.9

**Сумарні активи українських комерційних банків
з 2021 по 2025 рр., млн. грн.**

Роки	Активи (усього)	Надані кредити	Кредити суб'єктам господарювання	Кредити фізичним особам	Резерви за активними операціями банків
на 1.01.2021	1822814	963664	752503	199556	375459
на 1.01.2022	2053928	1065347	795513	242633	278774
на 1.01.2023	2353592	1036129	801327	209944	368091
на 1.01.2024	2942806	1024852	783864	222590	370600
на 1.01.2025	3422600	1138036	850581	274276	358057

Джерело: складено автором [51]

Показники динаміки наданих кредитів характеризуються наступними тенденціями: зростання у 2021–2022, спад у 2023–2024, нове зростання у 2025 роках. У 2022 р. попри війну, зростання обумовлене антикризовими заходами, кредитуванням критичних підприємств, державною підтримкою. За період 2023–2024 рр. зниження обсягів кредитів пояснюється: високими ризиками для банків (особливо через війну), невизначеністю бізнес-середовища, скороченням попиту на кредити. У 2025 р. ознаки стабілізації економіки, зменшення військових ризиків, посилення довіри до банківської системи сприяють відновленню кредитування. [3]

Ситуація з кредитами суб'єктам господарювання відносно стабільна (близько 750–850 млрд грн). Це пов'язане з державною підтримкою бізнесу, особливо агросектору та критичної інфраструктури. Однак через ризики (обстріли, знищення виробництва, логістика) банки з обережністю ставляться до корпоративного кредитування. Зростання в 2025 році свідчить про поступове відновлення довіри.

Резерви за активними операціями банків характеризуються різким зниженням у 2022 році, зростанням у 2023–2024, новим зниженням в 2025р. Це пов'язано з тим, що:

- 2021–2022: зменшення резервів можливе через державні гарантії або переоцінку ризиків на тлі екстрених заходів.
- 2023–2024: банки знову формують резерви, усвідомлюючи довгострокові наслідки війни (погіршення платоспроможності позичальників).
- 2025: зменшення резервів свідчить про зниження ризиків і покращення якості кредитного портфеля.

Динаміка банківських активів та кредитування з 2021 по 2025 роки демонструє адаптацію банківського сектору до війни, кризових умов і поступову стабілізацію. Ключовими факторами впливу були: війна, державна політика підтримки економіки, інфляція, валютні коливання та поступове економічне відновлення.

До 2013 р. банківський сектор України демонстрував стабільне зростання активів. Однак політична нестабільність та анексія Криму призвели до відтоку капіталу та зниження довіри до банківської системи. Це спричинило скорочення активів та збільшення частки проблемних кредитів [3]. У відповідь на кризу НБУ розпочав масштабну реформу банківського сектору, спрямовану на очищення системи від неплатоспроможних банків та підвищення прозорості. Це призвело до суттєвого (було на 01.01.2013 р. – 176 банків, стало на 01.01.2024 р. – 63 банки) зменшення на 64,2% кількості банків, але сприяло зменшенню системної вразливості в майбутньому, оскільки на ринку залишилися більш стійкі банки. [3]

Проте існують й недоліки, це те, що велика частка активів зосереджена сьогодні у декількох великих банках, що створює ризики монополізації та зменшення конкуренції, а також у короткостроковій перспективі скорочення банківської мережі обмежило кредитування бізнесу та домогосподарств, що негативно позначилося на економічному зростанні [3].

Період з 2018–2021 рр. характеризувався поступовим зростанням активів банків, покращенням якості кредитного портфеля та зниженням частки непрацюючих кредитів з 54,54% у 2017 р. до 30% у 2021 р. [51]. Банки

активно нарощували обсяги кредитування, особливо в сегменті роздрібних послуг. Пандемія COVID-19 вплинула на банківський сектор, проте завдяки попереднім реформам система виявилася стійкою.

Активи банків продовжували зростати, хоча темпи кредитування дещо сповільнилися через невизначеність економічної ситуації. Повномасштабне вторгнення росії в Україну у 2022 р. стало серйозним викликом для банківської системи. Незважаючи на це, за підтримки НБУ та міжнародних партнерів, банківський сектор зберіг стабільність. Обсяг активів банків у 2023р. дещо зріс на 10,6%, що свідчить про адаптивність системи [3].

Протягом 2013–2023 рр. банківський сектор України пройшов через значні випробування, включаючи політичні кризи, економічні спади та військові дії. Попри це, завдяки реформам та підтримці регулятора, система змогла не лише зберегти стабільність під час війни, але й продемонструвала незначне зростання, що є позитивним сигналом для економіки країни. Але в той же час такі темпи зростання є дуже незначними, в умовах девальвації національної грошової одиниці можна сказати, що сучасний банківський сектор знаходиться на етапі занепаду, за десять років падіння майже в 2 рази.

Сумарні пасиви українських комерційних банків з 2020 по 2025 рр. наведено в табл. 2.10.

Таблиця 2.10

**Сумарні пасиви українських комерційних банків
з 2020 по 2025 рр., млн.грн.**

Роки	Пасиви (усього)	Статутний капітал	Зобов'язання банків	Кошти суб'єктів господарювання	Кошти фізичних осіб
на 1.01.2021	1822814	479932	1612174	646491	682029
на 1.01.2022	2053928	481535	1798250	758434	727022
на 1.01.2023	2353592	407021	2135043	889526	933553
на 1.01.2024	2942806	404751	2646009	1260155	1084281
на 1.01.2025	3422600	406835	3040958	1497363	1216452

Джерело: складено автором [51]

У табл. 2.10 представлено динаміку та складові елементи пасивів українських комерційних банків упродовж 2021–2025 років. Аналіз показує поступове нарощення загального обсягу пасивів, зміну частки власного капіталу та приріст основних джерел залучення коштів – депозитів суб'єктів господарювання та фізичних осіб.

Пасиви (усього). Зростання з 1 822 814 млн грн (2021) до 3 422 600 млн грн (2025). Це свідчить про загальне збільшення ресурсної бази банківської системи, яке узгоджується зі зростанням активів (див. таблицю 2.9). Основні джерела зростання – зобов'язання банків (депозити, кредити НБУ, інші запозичення).

Статутний капітал. Незначна зміна: з 479 932 млн грн (2021) до 406 835 млн грн (2025). Відбулося зниження у 2023–2024 роках, ймовірно, через збитки банків під час війни або докапіталізацію державних банків у формі зменшення капіталу. Відсутність значного зростання може вказувати на стриману інвестиційну активність або достатність уже сформованого капіталу.

Зобов'язання банків. Значне зростання: з 1 612 174 млн грн (2021) до 3 040 958 млн грн (2025). Переважна частка пасивів формується саме за рахунок зобов'язань. Включає депозити клієнтів, кредити від НБУ, зовнішні запозичення. Зростання зобов'язань свідчить про активне залучення ресурсів на фоні зростання попиту на банківські послуги.

Кошти суб'єктів господарювання. Зростання з 646 491 млн грн (2021) до 1 497 363 млн грн (2025). Стрімке зростання коштів бізнесу на рахунках свідчить про: відновлення економічної активності після 2022 року, довіру бізнесу до банківської системи, концентрацію обігових коштів у банківському секторі.

У період 2021–2025 років банківський сектор України демонструє стійке зростання пасивів, зокрема за рахунок залучення коштів від бізнесу та населення. Це свідчить про відновлення довіри до банків і адаптацію економіки до кризових умов. Незначне скорочення статутного капіталу може бути наслідком перегляду стратегії капіталізації або впливу військових втрат.

Загалом структура пасивів вказує на домінування зобов'язань як основного джерела фінансування банківської діяльності.

До 2014 р. банківський сектор України характеризувався стабільним зростанням зобов'язань, основну частку яких становили депозити населення та підприємств. Однак політична нестабільність та анексія Криму призвели до відтоку депозитів, зниження довіри до банківської системи та скорочення обсягів зобов'язань [3].

В 2015–2016 рр. НБУ очистив систему від неплатоспроможних банків, що призвело до зменшення кількості банків, але сприяло стабілізації зобов'язань у системі.

В 2018–2021 рр. обсяги зобов'язань почали поступово зростати завдяки поверненню довіри вкладників.

За 2023 р. зобов'язання банків зросли трохи менше ніж зросли активи за цей же період - на 9,7%. Важливим індикатором, що відображає рівень успішності банківського сектору, є власний капітал. Його динаміка ілюструє процеси «припливу» або «відпливу» ресурсів у цей сектор. Для більш комплексного аналізу на тлі змін у зобов'язаннях доцільно звернути увагу на тенденції, характерні для власного капіталу.

Відтік депозитів негативно вплинув на динаміку кредитування, що посилює економічну кризу в країні через скорочення доступного капіталу. Динаміка обсягів кредитів, виданих банками протягом досліджуваного періоду, має тісний зв'язок із іншими показниками дослідження. Найбільший обсяг кредитів було видано у 2013 р., що можна пояснити рекордним притоком гривневих депозитів у цьому ж році.

Проте за 10 років обсяг банківського кредитування скоротився в 4,2 рази або на 76,2% з 112 340 млн дол. у 2013 р. до 26 743 млн дол. у 2023 р. У кредитному портфелі банків за досліджуваний період переважають кредити юридичним особам, проте динаміка темпів їх зменшення є більшою порівняно з кредитами фізичним особам. Це свідчить про те, що банківський сектор практично не виконує свою головну функцію – кредитування реального

сектору економіки. [51]

Наступною проблемою є якість кредитних портфелів банків. Частка проблемних кредитів до 2017 р. зростала до 54%, потім поступово зменшилась у 2021 р. до 30%, а під час повномасштабної війни почала знову збільшуватись до 37-38%. Кризові явища вплинули на рівень взаємної недовіри між всіма учасниками кредитного процесу, і тому як вважає Б. Данилишин при рецесії компанії мінімізують своє боргове навантаження. При цьому комерційні банки змушені збільшувати свої резерви під кредитні ризики, і тому частина резервів, яка могла б бути використана для кредитування, заморожується [20].

Крім цих проблем, існує також проблема інфляції, а зниження відсоткових ставок за кредитами безпосередньо залежить від уповільнення темпів зростання цін. Причому Б. Данилишин, аналізуючи поточну ситуацію в країні, визначає, що проблема лежить не лише в монетарній площині. В Україні спостерігається інфляція витрат, подолання якої виключно за допомогою монетарних інструментів Національного банку є малоімовірним [20].

Таким чином, зазначені чинники суттєво впливають на динаміку банківського кредитування та визначають її у найближчі роки. Дослідники справедливо наголошують, що подолання кризових явищ у національній економіці, досягнення макроекономічної стабільності та стимулювання економічного зростання неможливі без ефективного використання потенціалу кредиту та активізації національного кредитного ринку [20]. Для цього необхідно впровадити комплексні заходи на державному рівні, спрямовані як на стимулювання попиту на кредити, так і на розширення пропозиції кредитних ресурсів банками.

У 2025 році кредитування юридичних осіб в Україні продовжує формуватися під впливом декількох ключових макроекономічних та галузевих чинників: повоєнного відновлення економіки, динаміки процентних ставок, стану фінансової стабільності банківського сектору та попиту підприємств на фінансування. Незважаючи на значний тиск ризиків, банківський сектор

демонструє поступове поживлення корпоративного кредитування, хоча його рівень залишається нижчим за довоєнні показники.

За даними Національного банку України, чисті гривневі кредити бізнесу продовжували зростати впродовж 2025 року, що стало одним з головних драйверів збільшення активів банківського сектору. При цьому ринкове несубсидійоване кредитування підприємств зберігало домінуючу роль, а якість портфеля залишалася високою. [34]

Однак у макроекономічних оглядах експерти наголошують, що обсяг кредитів бізнесу як частка ВВП залишається історично низьким – близько 11,4% у третьому кварталі 2025 року, тоді як до війни цей показник досягав близько 25–26% ВВП. Це свідчить про те, що попри позитивну динаміку, доступ бізнесу до банківського фінансування ще не відновився до довоєнного рівня, а кредитна активність залишається нерівномірною по регіонах. [34]

Високі ставки за кредитами продовжують бути значним обмежувальним фактором для бізнесу. Згідно з оцінками аналітиків, у січні 2025 року середня ставка за новими кредитами становила понад 19% річних, що суттєво перевищує довоєнні рівні, але в реаліях 2025 року зумовлено підвищеним ризиковим профілем економіки. [34]

Водночас дані опитування банків показують, що стандарти кредитування для юридичних осіб планують послабити або залишити на поточному рівні, що може сприяти подальшому зростанню корпоративних кредитів. Банки очікують збільшення попиту на гривневі кредити для бізнесу, особливо довгострокові та інвестиційні, у зв'язку зі зниженням ключової ставки та оживленням попиту на фінансування оборотного капіталу.

Важливою складовою сучасного кредитування бізнесу в Україні є державні програми підтримки, зокрема «Доступні кредити 5-7-9%», які у 2025 році залишаються активними. Програма особливо спрямована на підприємців у зонах з високим рівнем воєнного ризику, де банки видали понад 5 млрд грн кредитів за кілька місяців 2025 року, а середньомісячні обсяги кредитування зросли більше ніж удвічі порівняно з 2022–2024 роками. Це стимулює доступ

бізнесу до дешевих позик навіть в умовах високої невизначеності. [34]

Втім, загалом роль державної підтримки у кредитуванні бізнесу поступово знижується, і частка субсидійованих кредитів у загальних гривневих позиках підприємствам стає меншою третини, що свідчить про поступову нормалізацію ринкових умов кредитування.

Серед основних бар'єрів, що стримують розвиток корпоративного кредитування в Україні, аналітики виділяють:

- збереження високого рівня кредитних ризиків, пов'язаних із наслідками війни та невизначеністю економічної динаміки;
- обмежений рівень ліквідності для довгострокових інвестиційних кредитів;
- недостатнє кредитне проникнення в регіонах, особливо в зонах близьких до лінії зіткнення;
- сильний вплив ризику валютних коливань, що стримує попит на кредити в іноземній валюті.

На основі проведеного дослідження можна виокремити ключові тенденції у корпоративному кредитуванні в Україні:

- Поступове пожвавлення ринку кредитування юридичних осіб – зростає обсяг нових позик і кредитний портфель бізнесу, що підтримує відновлення економіки.
- Високий рівень кредитних ставок та ризиків обмежує інвестиційну активність підприємств, зокрема щодо довгострокових проектів.
- Державні програми підтримки продовжують сприяти доступу до фінансування, особливо у складних умовах воєнного ризику.
- Попит бізнесу поступово зростає, водночас кредитна активність залишається значно нижчою за рівень кредитних портфелів до 2022 року.
- Банки очікують пом'якшення стандартів кредитування, що може стимулювати подальше зростання корпоративних позик у найближчому майбутньому.

У 2025 році кредитування юридичних осіб в Україні перебуває на стадії

помірного відновлення після руйнівних наслідків повномасштабної війни. Незважаючи на обмежений рівень кредитної активності порівняно з довоєнним періодом, банки демонструють зростання портфеля кредитів бізнесу за рахунок кращих умов гривневого кредитування та державної підтримки. Основними перешкодами залишаються високі процентні ставки, ризиковий економічний клімат і низький рівень кредитного проникнення. У середньостроковій перспективі очікується подальше зростання корпоративного кредитування як частини фінансового відновлення економіки України.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМКИ ПОКРАЩЕННЯ МЕХАНІЗМУ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

3.1 Удосконалення підходів до управління кредитуванням юридичних осіб

Кредитування юридичних осіб становить одну з ключових складових діяльності банків та формує значну частку їх кредитних портфелів. Водночас кредитні операції для бізнесу пов'язані з підвищеними ризиками – як фінансовими, так і операційними, особливо в умовах нестабільної економіки та змін у регуляторному середовищі.

При поточних викликах – макроекономічній нестабільності, зміні зовнішніх умов, зростанні ризиків неплатоспроможності позичальників – традиційні методи кредитування можуть виявитися недостатньо ефективними. Тому з'являється нагальна потреба в удосконаленні підходів до оцінки, управління та моніторингу кредитів юридичних осіб.

Поняття кредитного ризику охоплює ймовірність несплати або прострочення, а також ймовірні збитки для банку у разі дефолту.

Управління кредитним ризиком – це частина системи ризик-менеджменту банку, де вирішальну роль відіграє правильне поєднання методів оцінки, контролю, диверсифікації та моніторингу.

Управління кредитними ризиками в банках України базується на інтеграції традиційних методів оцінювання позичальників із сучасними технологічними інструментами, що забезпечують підвищену точність прогнозування дефолтів і мінімізацію фінансових втрат. Фінансовий аналіз є фундаментом корпоративного кредитування, оскільки він дозволяє всебічно оцінити ліквідність, платоспроможність та динаміку грошових потоків позичальників, що активно застосовує, зокрема, АТ «Ощадбанк» у процесі кредитування малого та середнього бізнесу [40].

Диверсифікація кредитного портфеля є важливим інструментом зниження концентрації ризиків, шляхом розподілу кредитних активів між різними секторами економіки та регіонами, що є особливо актуальним у періоди економічної нестабільності. У споживчому кредитуванні важливу роль відіграють скорингові моделі, які автоматизують оцінювання кредитоспроможності на основі історичних даних і поведінкових патернів клієнтів. Такий підхід дає можливість банкам прискорювати процес ухвалення рішень та знижувати частку проблемних кредитів, що успішно реалізується в автоматизованих системах АТ КБ «ПриватБанк» [43].

Страховання кредитів є дієвим механізмом зниження ризику дефолту, особливо для позичальників, які характеризуються підвищеною фінансовою нестабільністю. Наприклад, АТ «Укргазбанк» застосовує страхові гарантії як засіб мінімізації можливих збитків [39].

Одночасно штучний інтелект та аналітика великих даних стають невіддільною частиною сучасного ризик-менеджменту, надаючи можливість виявляти ризикових позичальників ще до подання заявки. АТ «Райффайзен Банк» активно використовує ШІ для аналізу транзакцій і виявлення аномальних фінансових операцій, що дозволяє значно знижувати ймовірність кредитних втрат [38].

Комплексне застосування цих підходів дозволяє банкам ефективно адаптуватися до змінюваного економічного середовища, підвищуючи рівень управління кредитними ризиками та забезпечуючи стабільність і стійкість банківської системи загалом [12]. У періоди економічної нестабільності банки адаптують стратегії управління кредитними ризиками для зменшення потенційних фінансових втрат та забезпечення стійкості кредитного портфеля.

В умовах дії режиму воєнного стану, інфляції та макроекономічних коливань традиційні підходи до оцінювання позичальників можуть виявитися недостатньо ефективними, що потребує запровадження нових механізмів оцінювання ризику та фінансової підтримки. Використання сучасних технологій, таких як ШІ-аналіз даних та державні програми гарантування

кредитів, дає можливість банкам оперативно реагувати на кризові явища та зменшувати ризик дефолтів (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Адаптація стратегій управління кредитними ризиками до кризових умов

Стратегія	Опис механізму адаптації	Приклад застосування
Посилення вимог до оцінки платоспроможності	Додатковий аналіз фінансової стійкості, урахування нефінансових факторів, обмеження максимальних лімітів кредитування	Банки зменшують рівень фінансування підприємств, що залежать від імпорту через валютні ризики
Запровадження реструктуризації кредитів	Відтермінування виплат, перегляд умов кредитування, зниження відсоткових ставок для клієнтів у складному фінансовому становищі	Під час війни українські банки пропонують пільгові умови погашення боргів для військовослужбовців та підприємств, що постраждали від бойових дій
Використання цифрових інструментів оцінки ризиків	Використання штучного інтелекту та великих даних для автоматизованого аналізу фінансової активності позичальників	Банки аналізують транзакційну активність клієнтів, визначаючи ризики навіть за відсутності традиційної кредитної історії
Диверсифікація кредитного портфеля	Перерозподіл активів у менш ризиковані сектори, обмеження обсягів кредитування у вразливих галузях	Банки зменшують фінансування комерційної нерухомості через високі ризики у сфері оренди
Використання гарантійних механізмів	Використання державних гарантій, гарантій міжнародних фінансових організацій і страхування кредитів для зменшення ризиків дефолтів	Банки зменшують кредитні ризики завдяки часті в державних програмах та програмах МФО гарантування кредитів для малого та середньобізнесу

Джерело: власна розробка автора

Практичний приклад ефективною адаптації демонструє АТ «Кредобанк», який у 2023 році запровадив спеціальну програму фінансування аграрного сектору в умовах воєнного часу [28].

Традиційні скорингові моделі виявилися неефективними, оскільки аграрні підприємства, особливо в прифронтових регіонах, не могли надати фінансові гарантії. Для розв'язання цієї проблеми банк почав застосовувати

альтернативні механізми оцінювання, зокрема супутниковий моніторинг полів, історичні дані врожайності та прогнозовані обсяги експорту продукції. Це створило можливість забезпечити кредитування підприємств навіть за відсутності традиційної фінансової звітності, зменшуючи ризики банку та підтримуючи стратегічно важливий сектор економіки. Дослідження наведених стратегій свідчить, що банки змушені гнучко змінювати методи управління кредитними ризиками, поєднуючи перевірені механізми з сучасними цифровими рішеннями.

Початок повномасштабної війни в лютому 2022 року суттєво вплинув на діяльність банків України, зокрема на кредитування реального сектору економіки. На відміну від довоєнного періоду, коли банки активно розширювали кредитні портфелі, від 2022 року спостерігалася нерівномірна динаміка росту кредитів через посилення ризикових умов, підвищені ставки та невизначеність бізнес-середовища. Такий вплив підтверджують як дані регулятора, так і оцінки банківських асоціацій щодо зростання портфелів незважаючи на війну.

Згідно з даними Національного банку України (НБУ), загальний обсяг банківських кредитів реальному сектору економіки (усі кредити нефінансовим підприємствам) продовжував зростати навіть у період війни. Станом на початок червня 2025 року кредитний портфель таких позичок становив понад 827 млрд грн, що на 5,8 % більше порівняно з початком року і більш ніж на 10 % перевищує обсяги довоєнного 2021 року (табл. 3.2). [34]

Згідно з даними наведеними в табл. 3.2 доцільно зробити ключові висновки щодо динаміки:

- 2021 рік став останнім повноцінним довоєнним періодом кредитування бізнесу, коли фінансова активність була високою і стабільною;
- 2022 рік відзначився спадом кредитної діяльності через невизначеність, дефіцит ліквідності та підвищені ризики неповернення боргів;
- 2023–2024 роки продемонстрували поступове відновлення кредитування: банки адаптували процеси оцінювання ризиків і зосередилися

на більш обережному, але стабільному кредитуванні;

– 2025 рік характеризується зростанням портфеля реального сектору у порівнянні з довоєнним 2021 роком, що свідчить про відновлення кредитної активності українських банків.

Таблиця 3.2

Динаміка кредитних обсягів в Україні за 2021–2024 рр.

Рік	Загальний кредитний портфель реального сектору, млрд грн	Темп зміни рік до року
2021	750-760	Базова довоєнна база
2022	Нестабільний рік, зростання/скорочення залежно від сегмента	Зниження динаміки
2023	790-800	Зріст після адаптації економіки
2024	820-830	Позитивна динаміка портфеля
2025 (початок червня)	≥827	+10 % від 2021

Джерело: складено автором на підставі [34]

Якість кредитного портфеля – ще один важливий аспект аналізу. За даними НБУ, частка непрацюючих кредитів (NPL) у банківській системі значно зростала на ранніх етапах війни, але згодом мала тенденцію до зниження завдяки посиленню контролю за ризиками та створенню резервів.

Таким чином, частка непрацюючих кредитів (NPL) у банківському секторі зазнала коливань протягом дії режиму воєнного стану. Станом на 1 січня 2025 року частка NPL скоротилася до 30%, що на 7,1 відсоткових пункта менше порівняно з 1 січня 2024 року. Обсяг NPL за 2024 рік зменшився на 29,1 млрд грн, досягнувши 393,2 млрд грн. [51].

Кредитування юридичних осіб було зосереджено переважно на стратегічних галузях, таких як агросектор та виробництво. Обсяги споживчих кредитів для фізичних осіб значно скоротилися через зниження купівельної спроможності населення. Незважаючи на стабілізацію макроекономічних умов, банки залишаються обережними у видачі нових позик, зосереджуючись на використанні сучасних моделей ризик-менеджменту, що базуються на

аналізі великих даних, цифрових скорингових технологіях та альтернативних джерелах інформації.

Цифрові технології та аналітика великих даних підвищують точність прогнозування кредитоспроможності позичальників. Традиційні методи оцінювання часто недостатньо ефективні в умовах економічної нестабільності. Використання ШІ та машинного навчання автоматизує ухвалення рішень, аналізує поведінкові моделі та фінансові звички, знижуючи рівень проблемних кредитів (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Використання цифрових технологій та великих даних у прогнозуванні кредитоспроможності позичальників

Технологія	Основні характеристики	Практичне застосування
Машинне навчання	Алгоритми аналізують історичні дані клієнтів для виявлення прихованих закономірностей та прогнозування ймовірності дефолту	Використовується банками для автоматизації кредитного скорингу та оптимізації процентних ставок
Аналіз транзакційних даних	Оцінка частоти та структури платежів, витратних та дохідних операцій для визначення фінансової стійкості	Дає можливість банкам ураховувати фінансову поведінку клієнта без офіційної кредитної історії
Обробка альтернативних даних	Аналіз цифрового сліду позичальника, ураховуючи дані соціальних мереж, поведінку в онлайн-торгівлі та геолокацію	Допомагає оцінити кредитоспроможність підприємців та осіб без стабільних офіційних доходів
Скоринг на основі ШІ	Використання штучного інтелекту для автоматичного оцінювання кредитного ризику	Прискорює ухвалення рішень, зменшує ризик суб'єктивних помилок та знижує рівень шахрайства
Прогнозна аналітика	Прогнозування змін у фінансовому стані клієнта на основі історичних даних і макроекономічних факторів	Використовується банками для адаптації кредитної політики до змін у поведінці позичальників

Джерело: сформовано автором на підставі [1]

Використання цифрових технологій та аналітики великих даних суттєво змінює процес ухвалення кредитних рішень у банківському секторі [53].

Традиційні методи оцінювання, зокрема аналіз кредитної історії та

фінансових звітів, часто є неточними, особливо в нестабільних економічних умовах або для клієнтів без кредитної історії. Застосування машинного навчання, аналізу транзакційних даних та альтернативних джерел інформації дає змогу отримати комплексну картину фінансової стійкості позичальника [53].

Машинне навчання аналізує великі масиви історичних даних, виявляючи закономірності, що свідчать про ризик дефолту. Наприклад, часті кредити та несвоєчасні платежі сигналізують про підвищений ризик. Аналіз транзакційних даних оцінює рівень доходів, їхню стабільність та джерела, що особливо важливо для клієнтів без офіційного кредитного рейтингу. Альтернативні дані допомагають оцінити кредитоспроможність осіб без офіційного доходу або представників малого бізнесу. Банк аналізує активність у цифровому середовищі, онлайн-платежі та фінансові зв'язки. Наприклад, Monobank використовує транзакційний аналіз для швидкого ухвалення рішень, оцінюючи частоту покупок, середній залишок на рахунку та категорії витрат. Якщо клієнт має стабільні витрати у великих торговельних мережах, система автоматично розширює його кредитний ліміт [52].

Попри впровадження сучасних методів аналізу, банки стикаються з системними проблемами прогнозування та мінімізації ризиків. Високий рівень проблемних кредитів зумовлений низькою платоспроможністю позичальників, недосконалістю оцінювання ризиків та обмеженим доступом до альтернативних даних [52].

Недосконале законодавство ускладнює стягнення боргів і захист прав кредиторів, що негативно впливає на ліквідність банків. Обмеженість якісних даних і ресурсів для впровадження ІІІ-технологій знижує ефективність управління кредитними ризиками, особливо в невеликих банках [20]. Додаткові труднощі зумовлюють інфляційні ризики, валютні коливання, наслідки воєнних дій та нестача кваліфікованих кадрів [52].

Удосконалення управління кредитними ризиками має базуватися на адаптації міжнародних стандартів і сучасних технологій. Використання

алгоритмів машинного навчання, аналізу великих даних та альтернативних джерел інформації підвищить точність прогнозування дефолтів і автоматизує оцінювання позичальників. Упровадження принципів Базеля III [2] сприятиме стабільності банківської системи. Цифрові рішення, зокрема блокчейн і смартконтракти, підвищать прозорість кредитних операцій і мінімізують ризики шахрайства.

Розширення доступу до відкритих фінансових даних через Open Banking покращить оцінювання кредитоспроможності клієнтів. Запровадження систем раннього виявлення проблемних кредитів на основі III допоможе банкам своєчасно реагувати на фінансові труднощі позичальників. Оптимізація управління проблемною заборгованістю через фонди викупу активів і сек'юритизацію боргів підвищить ліквідність банків. Поєднання технологічних інновацій, міжнародних стандартів ризик-менеджменту та ефективного регулювання сприятиме фінансовій стійкості банківського сектору України.

Ефективне управління кредитними ризиками є важливим чинником фінансової стабільності банків України. Поєднання традиційних методів оцінювання з цифровими технологіями підвищує точність прогнозування, а застосування машинного навчання та аналізу великих даних дозволяє мінімізувати суб'єктивний вплив. Основними викликами є високий рівень проблемної заборгованості, обмежений доступ до якісних даних, недосконале законодавство та макроекономічна нестабільність. Недостатня цифровізація банків стримує їхню здатність адаптуватися до нових умов та ризиків. Для зниження потенційних загроз доцільно впроваджувати штучний інтелект, блокчейн, Open Banking та державні гарантії.

Серед сучасних підходів – використання внутрішніх рейтингових систем, моделювання ймовірності дефолту (PD), оцінки потенційних втрат (LGD), експозиції за дефолтом (EAD) тощо. Тобто підходів, подібних до тих, що закладені в методології внутрішнього рейтингування (IRB) згідно з міжнародними стандартами.

Впровадження внутрішньо-рейтингових систем дозволяє банку диференціювати ризики за групами позичальників, встановлювати ліміти, застосовувати диференційовані умови кредитування.

Необхідна регулярна переоцінка кредитного портфеля, стрес-тестування та моніторинг з урахуванням макроекономічних та галузевих ризиків.

Для забезпечення ефективного корпоративного кредитування банки повинні розробити та затвердити внутрішню кредитну політику, яка визначає принципи, стандарти, процедури, відповідальність, порядок прийняття кредитних рішень. Серед таких принципів: адекватна оцінка кредитоспроможності, збалансованість ризику та дохідності, прозорість, відповідність закону, диверсифікація кредитного портфеля, забезпечення контролю та моніторингу.

Проблеми та обмеження чинних підходів (з огляду на український контекст):

- у багатьох банках відсутня або недостатньо розвинена внутрішня рейтингова система для юридичних осіб, що ускладнює диференціацію ризиків та прийняття обґрунтованих рішень;
- відсутність або недостатня якість аналітичної бази, галузевих прогнозів і макроекономічних сценаріїв, що зменшує ефективність стрес-тестів та прогнозів дефолту;
- недостатній рівень автоматизації процесів кредитного аналізу та моніторингу, що обмежує швидкість і масштабність обробки заявок;
- в умовах економічної нестабільності, воєнних ризиків, зміни законодавства підвищується ризик неповернення кредитів, що потребує адаптивних, гнучких моделей оцінки ризику.

3.2 Шляхи вирішення проблем кредитування бізнесу

Згідно з новими вимогами щодо розрахунку капіталу, які НБУ запровадив для банків з 5 серпня 2024 року, було впроваджено тривірневу

структуру капіталу, що спрямована на зміцнення їхньої фінансової стійкості та здатності ефективно реагувати на ризики.

Нова структура передбачає три основні рівні капіталу, кожен з яких має власні нормативи, що розраховуються як співвідношення капіталу до сукупної експозиції під ризиком: [3]

- Норматив достатності регулятивного капіталу (НРК) має становити не менше 8,5% (до 31 грудня 2024 року; 9,25% - до 30.06.2025; 10% - з 01 липня 2025 року);

- Норматив достатності капіталу першого рівня (НК1) - не менше 7,5%;

- Норматив достатності основного капіталу 1 рівня (НОК1) - не менше 5,625%.

Нормативи є найважливішими показниками діяльності банку, що визначають фактичний рівень забезпечення покриття наслідків ризиків, які банк бере на себе в процесі своєї діяльності. Відповідно до результатів оцінки стійкості Укргазбанку у 2023 році, НБУ встановив підвищені вимоги до нормативів достатності капіталу, значення яких Банк має досягти впродовж поточного року та підтримувати в строк до 31 березня 2026 року.

Для досягнення підвищених значень нормативів капіталу Укргазбанк розробив та впровадив Програму капіталізації/реструктуризації, яку було погоджено в НБУ. Програма передбачає поступове досягнення підвищених вимог до нормативів капіталу, з урахуванням всіх вимог регулятора. Основна мета програми – досягти необхідних рівнів капіталу та забезпечити стабільність Банку в довгостроковій перспективі.

Станом на 31 грудня 2024 року Укргазбанк дотримувався чинної програми капіталізації. Станом на кінець дня 31 грудня 2024 та 2023 років мінімальний рівень нормативів достатності капіталу для Укргазбанку відповідав мінімальним нормативним вимогам, тобто, становив 8,5% (для нормативу достатності регулятивного капіталу), 7,5% (для нормативу достатності капіталу 1 рівня) та 5,625% (для нормативу достатності основного капіталу 1 рівня) згідно нових нормативних вимог, які визначають тривірневу

структуру капіталу, та 10% (для нормативу достатності регулятивного капіталу) та 7% (для норматив достатності основного капіталу) згідно старих вимог, які діяли до 06 серпня 2024 року. Укргазбанк відповідав нормативним вимогам щодо показників рівня достатності капіталу за періоди, що закінчилися 31 грудня 2024 року та 31 грудня 2023 року (табл. 3.4). [3]

Таблиця 3.4

**Показники достатності капіталу АБ «Укргазбанк»
станом на 31.12.2021–31.12.2024**

Показник	31.12.2021	31.12.2022	31.12.2023	31.12.2024
Основний капітал 1 рівня, тис. грн	8 701 893	7 538 083	8 260 719	13 016 218
Додатковий капітал, тис. грн	2 771 199	64 000	3109166	3 109 166
Регулятивний капітал, тис. грн	11 473 092	7 602 083	11369885	11 369 885
Норматив Н2 (достатності регулятивного капіталу), %	19,67	10,88	15,81	16,37
Норматив Н3 (основного капіталу 1 рівня), %	14,92	10,79	11,49	16,37

Джерело: складено автором на підставі [34]

Укргазбанк аналізує свою діяльність щодо виконання вимог до мінімального розміру капіталу, включаючи вимоги щодо адекватності капіталу, розраховані згідно з Базельською Угодою 1988 року, як визначено у документі Базельського комітету з банківського нагляду «Міжнародна конвергенція: виміри капіталу та стандарти капіталу» (із змінами, внесеними у квітні 1998 року) та Поправкою до Базельської угоди для врахування ринкових ризиків (із змінами, внесеними у листопаді 2005 року), відомою як Базель I. [2]

Станом на кінець дня 31 грудня 2024 та 2023 років мінімальний рівень показника достатності капіталу згідно з вимогами Базель I становить 8% та мінімальний рівень показника достатності капіталу першого рівня – 4%. Аналітичні бази для розрахунку достатності капіталу згідно вимог НБУ та вимог Базелю I відрізняються, тому не можуть бути співставними. Станом на кінець дня 31 грудня 2024 року Укргазбанк дотримувався показника

достатності капіталу, розрахованого згідно з положеннями Базельської угоди.

Бюджетом Укргазбанку передбачено фінансовий результат на 2025 рік в розмірі 3123 млн. грн. При цьому прибуток до резервів до податку на прибуток на 2025 рік згідно з бюджетом становить 8253 млн. грн.

Обсяг сформованих резервів за підсумками 2025 року очікується в обсязі 1738 млн. грн., що в основному пов'язано зі збільшенням обсягу кредитного портфеля та прогнозними девальваційними процесами національної валюти. Операційний дохід до зміни резервів очікується на рівні 14329 млн. грн.

Найбільшу частку в структурі операційного доходу до резервів займає чистий процентний дохід в обсязі 11927 млн. грн. або 83%, основними драйверами якого є операції з кредитування корпоративних клієнтів та операції з цінними паперами.

Обсяг непроцентних доходів складає 2401 млн. грн. або 17% від операційного доходу Банку, в тому числі, чистий комісійний дохід становить 1586 млн грн, торгівельний результат 36426 млн. грн. (у тому числі негативний результат від переоцінки валютної позиції в обсязі 52 млн. грн.), інші доходи 340 млн. грн.

За підсумками 2025 року, Укргазбанком буде нараховано 3393 млн. грн. поточного податку на прибуток.

Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу – 3475 осіб, що менше на 39 осіб відносно попереднього року. Середньооблікова чисельність працівників, які працюють на умовах неповного робочого часу – 31 особа. Середньооблікова чисельність позаштатних працівників та осіб, які працюють за сумісництвом – 8 осіб. Середньооблікова чисельність позаштатних працівників та осіб, які працюють за цивільноправовими договорами (у тому числі Наглядова рада) – 7 осіб.

Фонд оплати праці штатних працівників та працівників, які не перебувають в обліковому складі (позаштатні) (за даними файлу з показниками статистичної звітності 9АХ «Дані про кількість працівників та складові фонду оплати праці», що подається до Національного банку України) за звітний рік

становить – 2 592 061 тис. грн. Збільшення фонду оплати праці у 2024 році, відносно попереднього року, пов'язане з приведенням рівня заробітної плати працівників Укргазбанку до конкурентоспроможного рівня, виплатами, які були направлені на підвищення мотивації працівників та забезпечення соціально-економічного захисту працівників Укргазбанку в умовах оголошеного воєнного стану в країні.

З початку повномасштабної війни держава розробила низку програм підтримки підприємств у вигляді пільгових кредитів, грантів, програм фінансової та консультаційної допомоги. Більшість з них розрахована на малий та середній бізнес (МСБ) та спрямована на стимулювання попиту на українські товари, інвестиції в реальний сектор та розвиток несировинного експорту. Найвідомішою є програма «Доступні кредити 5-7-9%», яка залишається ключовим інструментом фінансування бізнесу і у 2025 році. [21]

У 2025 році на підтримку бізнесу в рамках програми «5-7-9%» уряд заклав щонайменше 36 млрд грн. Програма передбачає надання кредитів під знижену процентну ставку (від 5% до 9%), при цьому частину ставки банкам компенсує держава. У програмі беруть участь 46 банків.

Основні цілі програми:

- Підтримка малого та середнього бізнесу, зокрема сільськогосподарського виробництва, переробної промисловості та тваринництва.
- Сприяння відновленню підприємств у зонах бойових дій.
- Розвиток нових виробництв і створення робочих місць.
- Підтримка підприємств, виробничі потужності яких працюють на тимчасово окупованих територіях.
- Реалізація проєктів з підвищення енергоефективності комунальних об'єктів і житлових будинків.

Програмою можуть скористатися юридичні особи, які відповідають критеріям малого та середнього бізнесу, ведуть легальну діяльність і не мають боргів перед бюджетом або іншими фондами. Також важливо, щоб бізнес не

займався забороненими видами діяльності та не був банкрутом. Заявник має подати чіткий бізнес-план з цільовим використанням коштів.

За даними Мінфіну, під час воєнного стану, станом на 28.06.2025р.:

- 85,5 тис. підприємців отримали кредити на 325,5 млрд грн.
- 164,1 млрд грн видано банками державного сектору.
- Найбільше фінансування спрямовано на оборотний капітал (75,8 млрд грн) та антивоєнні проєкти (57,3 млрд грн).

- Бізнес у зонах високого воєнного ризику залучив 38,3 млрд грн.

- За даними Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства, з початку 2025 року:

- Бізнес залучив 17,2 тис. пільгових кредитів на суму понад 52 млрд грн.

- Найчастіше кредитуються підприємства переробної промисловості, сільського господарства, гуртової та роздрібної торгівлі, багато з яких працюють у зонах високого воєнного ризику.

- За напрямками у 2025 році виділено: 14,6 млрд грн – на переробну промисловість; 13,6 млрд грн – інвестиційні кредити; 12,1 млрд грн – кредитування у зоні високого воєнного ризику.

- Найбільші обсяги кредитування припадають на Київ, Львівську, Дніпропетровську, Київську та Харківську області.

За даними дослідження «25 провідних банків України», кредитування бізнесу на пільгових умовах за програмою 5-7-9% активно підтримують такі банки: Укргазбанк, Ощадбанк, ПриватБанк, Райффайзен Банк, ПУМБ, ТАСКОМБАНК, ОТП Банк, Креді Агріколь тощо.

Переваги програми «5-7-9%»:

- Низькі відсоткові ставки, пільги та державна компенсація відсотків – це робить кредит доступнішим і вигіднішим.

- Можливість фінансування різних потреб – придбання обладнання, поповнення обігових коштів, інвестиції у розвиток.

- Підтримка держави – підвищує шанси на отримання фінансування.

Ризики та підводні камені:

- Необхідність надання гарантій – може бути складним для деяких підприємств.
- Кошти потрібно використовувати строго за призначенням, що контролюється.
- Підготовка документів і дотримання вимог програми можуть викликати складнощі у деяких підприємств.

Найчастіше підприємці беруть доступні кредити “5-7-9%” на такі цілі:

- Відкриття нового виробництва або бізнесу.
- Релокація підприємства у безпечніші регіони.
- Придбання сільськогосподарської техніки та обладнання.
- Закупівля обладнання для модернізації виробництва.
- Інвестиції в розширення бізнесу.
- Покриття поточних витрат, пов’язаних з діяльністю підприємства.

2025 рік доводить, що навіть у найскладніших умовах бізнес в Україні може знаходити ресурси для зростання. Програма «5-7-9%» залишається одним з найефективніших інструментів підтримки підприємців, пропонуючи вигідні ставки та державну компенсацію відсотків. Такий кредит допоможе оновити обладнання, розширити виробництво або адаптуватися до нових викликів.

Станом на 2025 рік доцільно детально розглянути умови Укргазбанку у межах програми «Доступні кредити 5-7-9%» для юридичних осіб / бізнесу (ММСП).

Основні умови 5-7-9% в Укргазбанку для бізнесу

- Кредит видається у гривні.
- Строк кредитування – до 60 місяців.
- Сума кредиту (для малих/середніх підприємств або ФОП) від ~ 50 тис. грн до ~ 1,5 млн грн.
- Кредит може бути на інвестиційні цілі (наприклад, придбання або модернізація основних засобів, обладнання, нерухомості/землі для бізнесу)

або на оборотний капітал.

– Компенсація відсоткової ставки від держави – кінцева ставка для позичальника має бути пільговою (в межах програми 5-7-9 %).

У 2025 році Укргазбанк входить до числа банків-лідерів за обсягами фінансування: в межах 5-7-9% уклав понад 6,6 тис договорів на суму понад 30,7 млрд грн.

Умови програми переглядалися: з 09.01.2025 року були внесені зміни до правил надання кредитів за 5-7-9 %.

Програма поширюється на мікро-, малий, середній та корпоративний бізнес – тобто юридичних осіб, які відповідають вимогам.

Необхідно зазначити, що дана програма має певні обмеження:

– максимальна сума кредиту для малих/середніх бізнесів під 5-7-9% може бути обмежена ~1,5 млн грн (для стандартних умов);

– програма має список цілей, які допускаються для фінансування – не всі види діяльності чи інвестицій можуть підпадати під 5-7-9 %;

– умови (сума, термін, ставка) можуть відрізнятись залежно від типу позичальника (ФОП, МСБ, корпоратив), цілей кредиту, банку-партнера.

На підставі проведеого аналізу показників за 2021-2024 рр. і оціночного 2025 р. доцільно провести розрахунки прогнозних обсягів кредитування в 2026–2027 роках і оцінки їх вплив на економіку держави.

Для прогнозування обсягів кредитів використаємо метод лінійного тренду/зростання на основі фактичних даних 2021–2024 років (табл. 3.5):

1. Загальний обсяг кредитів юридичних осіб / корпоративний портфель (в млрд. грн.).

2. Середньорічні темпи зростання за 2021–2024 роки.

3. Побудова прогнозу на 2026 і 2027 роки за вище вказаним темпом.

Середній темп росту: $((-1,3) + 6,8 + 4,43) / 3 = 3,3 \%$

Отже, прогнозний темп росту +3,3 % щорічно.

Прогнозні обсяги кредитування розраховуються за формулою (3.1):

Таблиця 3.5

**Дані для проведення розрахунків прогнозних обсягів кредитування
в 2026–2027 роках в Україні**

Показники за роками	Значення
Обсяг кредитів юросіб за 2021 р., млрд.грн.	750
Обсяг кредитів юросіб за 2022 р., млрд.грн.	740
Обсяг кредитів юросіб за 2023 р., млрд.грн.	790
Обсяг кредитів юросіб за 2024 р., млрд.грн.	825
Середній річний темп зростання 2022/2021,%	98,7
Середній річний темп зростання 2023/2022,%	106,8
Середній річний темп зростання 2024/2023,%	104,4

Джерело: складено автором самостійно

$$K_t = K_{t-1} \times (1+g) \quad (3.1)$$

де: K_t – обсяг у прогнозному році;

g – темп зростання (0,033).

У табл. 3.6 наведені прогнозні обсяги кредитування

Таблиця 3.6

**Розрахунки прогнозних обсягів кредитування
в 2026–2027 роках в Україні, млрд.грн.**

Показник	2024 (факт)	2025 (оцін.)	2026 (прогноз)	2027 (прогноз)
Обсяг кредитів	825	852	880	909

Джерело: складено автором самостійно

Наступним кроком дослідження визначимо оцінку впливу на економіку:
Вплив на ВВП. Згідно з емпіричною залежністю (кредит/ВВП) в Україні
кредитний портфель бізнесу становив 20–25 % ВВП до війни, у 2024р. – 15 %
ВВП.

2024: 825 млрд.грн. / 15%ВВП = 5500 млрд.грн.

2026: 880 млрд.грн. / 15%ВВП = 5867 млрд.грн.

2027: 909 млрд.грн. / 15%ВВП = 6060 млрд.грн.

Зростання корпоративних кредитів на 84 млрд грн за 2 роки потенційно
забезпечує +560 млрд грн ВВП за умови стабільного мультиплікатора

кредитування. Це й інтерпретується як потенційне зростання ВВП на 560 млрд грн за 2 роки, за умови, що частка корпоративних кредитів у ВВП залишиться стабільною на рівні 15 % (тобто економіка розширюється разом з кредитуванням).

Мультиплікатор кредитування, а це і є економічний ефект, коли 1 грн виданого кредиту генерує більше ніж 1 грн ВВП через активність підприємства: виробництво → зарплати → споживання → податки тощо.

У нашому прикладі: +84 млрд грн нових кредитів за 2 роки (909 – 825) призводять до +560 млрд грн у ВВП. При цьому мультиплікатор = $560 / 84 = 6,7$.

Тобто, 1 грн нового кредиту це 6,7 грн ВВП (потенційно, умовно).

Таким чином, оцінка економічного впливу базується на припущенні, що кредитний портфель корпоративного сектору залишається стабільною часткою ВВП (наприклад, 15 %). За такої моделі, розширення кредитного портфеля Укргазбанку або банківської системи в цілому відображає пряме зростання національного ВВП. Наприклад, приріст корпоративного кредитування на 84 млрд грн у 2026–2027 рр. може відповідати приросту ВВП на 560 млрд грн, за умовно стабільного мультиплікатора 6,7.

Наступним визначимо вплив на інвестиції. У 2026–2027 роках збільшення кредитних ресурсів стимулює інвестиції в оборотний капітал, сприяє оновленню обладнання, підтримує експортні проекти та МСП.

Орієнтовно: на кожні додаткові 100 млрд. грн. кредитів інвестиції можуть зрости на 15–25 млрд. грн./рік (за стандартними мультиплікаторами).

Більш доступне фінансування вплине і на рівень зайнятості, а саме підвищення продуктивності і створення нових робочих місць. Кожні 50 млрд. грн. нових кредитів можуть створювати 8–10 тис. робочих місць у реальному секторі.

Отже, зростання кредитів на 84 млрд грн до 2027р. приведе до 13–17 тис. нових робочих місць.

Зростання кредитного портфеля вплине на фінансову стабільність

банків, в нашому прогнозі, до 909 млрд. грн. у 2027р., що свідчить про покращення доходної частини банків (більше процентних доходів), посилення кредитного ризику без адекватних резервів, потребу в капіталізації.

Емпіричний прогноз показує зростання корпоративного кредитного портфеля з 825 млрд грн у 2024р. до 909 млрд грн у 2027р., при середньому темпі 3,3 % щорічно. При цьому буде досягнуто економічний ефект: потенційне зростання ВВП за рахунок банківського фінансування; стимулювання інвестицій; позитивний вплив на зайнятість.

Необхідно зазначити і можливі ризики: потреба контролю якості кредитного портфеля, забезпечення капіталу, баланс між ризиком і доступністю.

На основі проведеного дослідження доцільно рекомендувати такі заходи:

1. Впровадження внутрішньо-рейтингової системи (IRB-підхід) для корпоративних позичальників із регулярною переоцінкою, диференційованими категоріями ризику, адаптацією до змін макроекономіки. Це сприятиме точнішій оцінці ризиків і формуванню адекватних резервів.

2. Систематичне стрес-тестування кредитного портфеля за різними сценаріями (економічна рецесія, падіння грошових потоків, галузеві кризи тощо) з метою прогнозування можливих дефолтів і зменшення ризиків.

3. Автоматизація процесу кредитного аналізу та моніторингу: застосування сучасних ІТ-систем, аналітики, «раннього попередження» (early warning systems), що підвищить швидкість прийняття рішень та знизить людський фактор.

4. Диверсифікація кредитного портфеля за галузями, видами кредитів, термінами, видами забезпечення. Це зменшить концентраційні ризики та підвищить стійкість банку до зовнішніх шоків.

5. Чітка кредитна політика та стандарти: регулярне оновлення, документування, дотримання принципів, прозорості та відповідності регуляторним вимогам.

6. Постійний моніторинг позичальників після надання кредиту: аналіз фінансового стану, виконання зобов'язань, своєчасна ідентифікація ознак проблем у бізнесі, перегляд умов кредиту або збільшення контролю у разі потреби.

7. Врахування зовнішніх ризиків (макроекономічних, регуляторних, політичних) при прийнятті рішення про кредитування, що актуально для української економіки.

Очікуваний ефект від впровадження удосконалених підходів:

- Підвищення якості кредитного портфеля юридичних осіб: зменшення частки проблемних кредитів, дефолтів, необхідності створення надмірних резервів.

- Зниження кредитних ризиків і оперативне реагування на зміну ситуації завдяки системному моніторингу та стрес-тестам.

- Підвищення ефективності та прозорості кредитних процесів, що зміцнить довіру клієнтів і інвесторів.

- Можливість формування конкурентних переваг для банку за рахунок впровадження сучасних, гнучких та адаптивних методів кредитування, які враховують специфіку підприємств-юридичних осіб.

Таким чином, удосконалення підходів до управління кредитуванням юридичних осіб є необхідним кроком для підвищення стійкості та ефективності банківської системи, особливо в умовах нестабільності та підвищених економічних ризиків. Запропоновані методи – від внутрішньо-рейтингової оцінки до автоматизації і диверсифікації – створюють основу для прозорого, збалансованого та відповідального кредитного процесу. Реалізація цих підходів сприятиме зростанню якості кредитного портфеля, зниженню рівня непрацюючих кредитів та підвищенню прибутковості банку без надмірного ризику.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження банківського кредитування юридичних осіб було здійснено комплексний аналіз теоретичних засад, сучасного стану, проблем і перспектив розвитку цього напрямку банківської діяльності в Україні на прикладі АБ «Укргазбанк». На основі отриманих результатів можна сформулювати такі узагальнюючі висновки:

1. Дослідження теоретичних основ кредитування юридичних осіб свідчить, що банківське кредитування є одним із ключових механізмів фінансування підприємницької діяльності. Воно забезпечує функціонування бізнесу на різних етапах: від запуску до масштабування. Юридичні особи потребують кредитних ресурсів для поповнення оборотних коштів, реалізації інвестиційних проєктів, модернізації виробництва, оновлення основних фондів, покриття касових розривів тощо.

Особливу увагу слід приділяти оцінці кредитоспроможності, управлінню ризиками, галузевій аналітиці та макроекономічному контексту. Саме ці елементи є фундаментом побудови якісного корпоративного кредитного портфеля.

2. Впродовж 2021–2024 років банківський сектор України функціонував в умовах надзвичайної невизначеності через повномасштабну війну. Незважаючи на кризу, банківська система проявила стійкість, а кредитування юридичних осіб продовжувало відігравати важливу роль у підтримці економіки:

- Обсяг кредитного портфеля реального сектору економіки у 2024 році склав понад 825 млрд грн, що перевищило довоєнний рівень 2021 року (приблизно 750 млрд грн);

- 85,5 тис. підприємців отримали кредити на 325,5 млрд грн за державною програмою «5-7-9%» (станом на липень 2025 року);

- Середньорічний темп зростання кредитування з 2022 року склав близько 3,3 %, що вказує на поступову стабілізацію банківської діяльності;

3. АБ «Укргазбанк» у 2024 році збільшив корпоративний кредитний портфель до приблизно 80 млрд грн, зосередивши увагу на підтримці підприємств енергетики, транспорту, переробної промисловості та агросектору.

За підсумками 2024 року Банк продемонстрував суттєве зростання фінансових результатів: його прибуток досяг 3,4 млрд грн, що значно перевищує показник 2023 року, який становив 1,9 млрд грн. При цьому чистий фінансовий результат до оподаткування та формування резервів у 2024 році склав 7,0 млрд грн, що на 2,3 млрд грн більше порівняно з попереднім роком.

Упродовж 2021-2024 років активи АБ «Укргазбанк» характеризувалися стійким зростанням. Загальний обсяг активів збільшився з 123 271,52 млн грн у 2021 році до 198 900,95 млн грн у 2024 році, що означає приріст на 61,4%. При цьому лише за 2024 рік, порівняно з 2023 роком, активи зросли на 13,1%, що підтверджує збереження позитивної тенденції розвитку банку.

У період 2021-2024 років зобов'язання АБ «Укргазбанк» також характеризувалися поступальним зростанням. Їх загальний обсяг зріс з 111 640,61 млн грн у 2021 році до 182 691,06 млн грн у 2024 році, що відповідає приросту більш ніж на 63%. У 2024 році, порівняно з попереднім роком, темп зростання зобов'язань становив 110,98%, що відображає активний розвиток банку, посилення його ринкових позицій та підвищення рівня довіри з боку клієнтів і партнерів.

Станом на 01.01.2025 р. кредитний портфель клієнтів становив 67,6 млрд. грн., в т.ч.: кредитний портфель корпоративного бізнесу 48,5 млрд. грн.; кредитний портфель малого та середнього бізнесу становив 11,2 млрд. грн.; кредитний портфель роздрібного бізнесу становив 7,9 млрд. грн.

Водночас кредитування змінило структуру – зросла частка гривневих кредитів, а також кредитів, виданих у рамках державно-гарантованих програм.

4. Проведене моделювання впливу банківського кредитування юридичних осіб на макроекономічні показники показало, що зростання

кредитного портфеля юридичних осіб є важливим мультиплікатором економічного зростання:

- При збереженні частки корпоративних кредитів у ВВП на рівні 15 %, прогнозоване зростання портфеля до 909 млрд грн у 2027 році відповідає потенційному ВВП в обсязі $\approx 6\,060$ млрд грн;
- Кредитний мультиплікатор становить 6,7, що означає: 1 грн кредиту може згенерувати до 6–7 грн ВВП;
- За оцінками, 84 млрд грн приросту кредитів у 2025–2027 роках можуть забезпечити 13–17 тис. нових робочих місць у реальному секторі.

Таким чином, кредитування юридичних осіб не лише сприяє бізнес-активності, а й прямо впливає на зайнятість, доходи населення, інвестиційну динаміку та фіскальні надходження до бюджету.

5. Незважаючи на зростання обсягів кредитування, існує низка системних проблем, які потребують вирішення:

- високий рівень кредитного ризику та частка проблемних кредитів (NPL у деяких сегментах перевищує 30 %);
- недостатня прозорість фінансової звітності малого та середнього бізнесу;
- дефіцит якісного забезпечення за кредитами, знищення заставного майна через війну;
- слабка диверсифікація портфелів банків і залежність від кількох великих позичальників;
- недосконалість посткредитного моніторингу в умовах обмеженого доступу до територій;
- макроекономічні ризики: інфляція, девальвація гривні, перебої в електропостачанні, обстріли інфраструктури, ризики релокації бізнесу.

У сукупності ці чинники стримують банківську активність у низці галузей економіки, особливо серед малого та середнього бізнесу.

6. На основі проведеного дослідження запропоновано конкретні напрями вдосконалення кредитної політики у сфері фінансування юридичних осіб:

- впровадження внутрішньобанківських скорингових систем і рейтингів ризику, з урахуванням галузевої специфіки та індивідуальної історії клієнта;
- цифровізація кредитного процесу – застосування автоматизованих інструментів для оцінки, видачі та моніторингу кредитів;
- поглиблення співпраці з державними та міжнародними структурами – наприклад, ЄБРР, KfW, USAID, які можуть частково гарантувати ризики;
- запровадження диференційованих підходів до галузей – з урахуванням їхньої ролі в економіці та рівня ризику;
- підвищення кваліфікації кредитних аналітиків, розвиток аналітичної бази банків;
- створення прозорих каналів комунікації з позичальниками, проведення фінансово-освітніх ініціатив.

Банківське кредитування юридичних осіб залишається ключовим інструментом фінансування національної економіки, особливо у період післявоєнного відновлення, інфраструктурної перебудови, інтеграції до європейських ринків та розширення експортного потенціалу.

Укргазбанк як державна фінансова установа продемонстрував ефективну адаптацію кредитної політики до умов воєнного часу та забезпечив підтримку підприємств стратегічних секторів. Подальше вдосконалення підходів до управління кредитами, впровадження інноваційних інструментів ризик-менеджменту та посилення державної підтримки дозволить банкам стати реальними рушіями економічного зростання України у 2026–2027 роках і надалі.

Кредитування юридичних осіб залишається ключовим інструментом відновлення економіки України. Попри виклики, банківська система показує адаптивність і потенціал для розвитку. Укргазбанк, як один із провідних

державних банків, демонструє позитивну динаміку та стратегічне значення у фінансуванні українського бізнесу. Подальше вдосконалення кредитної політики, адаптованої до реалій воєнного та післявоєнного періоду, є визначальним чинником економічної стабільності й зростання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bardas A., Dudnyk A., Avramenko O., Kazymyrenko O. Management of financial institutions and risks under uncertainty. *Management and Entrepreneurship: Trends of Development*. 2022. Vol. 2. № 20. P. 68–77. DOI: <https://doi.org/10.26661/2522-1566/2022-2/20-06>
2. Basel III: Finalising post-crisis reforms. Basel Committee on Banking Supervision: website. December 2017. URL: <https://www.bis.org/bcbs/publ/d424.pdf> (date of access: 06.10.2025).
3. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>
4. Kosova T., Smerichevskyi S., Yaroshevska O., Smerichevska S., Zamay O. Credit risk management: Marketing segmentation, modeling, accounting, analysis and audit. *Scientific Horizons*. 2022. Vol. 8. № 25. P. 106–116. DOI: [https://doi.org/10.48077/scihor.25\(8\).2022.106-116](https://doi.org/10.48077/scihor.25(8).2022.106-116)
5. Manukyan H., Parsyan S. Customer credit worthiness in the digital age: A management approach to machine learning application in banking. *Proceedings on Engineering Sciences*. 2024. Vol. 6. № 2. P. 665–672. DOI: 10.24874/pes06.02.023
6. Mind.ua. Рейтинг банків України за активами, 2023. URL: <https://mind.ua/publications/20270576-sistemno-vazhlyvi-banki-zajnyali-majzhe90-bankivskogo-rinku-chomu-yim-potriben-osoblivij-kontrol-i-n> (дата звернення: 28.09.2025).
7. Nahar J., Rahaman M. A., Alauddin M., Farhana Z., Rozony Z. Big data in credit risk management: A systematic review of transformative practices and future directions. *International Journal of Management Information Systems and Data Science*. 2024. Vol. 1. № 04. P. 68–79. DOI: <https://doi.org/10.62304/ijmisdsv1i04.196>
8. Samorodov B. V., Azarenkova H. M., Holovko O. H., Miroshnyk O. Yu., Babenko M. V. Credit risk management in the bank's financial stability system.

Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики. 2021. Вип. 4. №31. С. 301–310. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptr.v4i31.190920>

9. Yanenkova I., Nehoda Y., Drobyazko S., Zavorodnii A., Berezovska L. Modeling of bank credit risk management using the cost risk model. *Journal of Risk and Financial Management*. 2021. Vol. 14. № 5. Article 211. DOI: <https://doi.org/10.3390/jrfm14050211>

10. Аврамчук Л. А., Лазебна А.Р. Проблеми та перспективи кредитування малого та середнього бізнесу в Україні. *Scientific Collection «InterConf»*. 2023. №152. С. 75-81. URL: <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/3128>. (дата звернення: 28.12.2025).

11. Блащук-Дев'яткіна Н., Себестянович І. Кредитування малого та середнього бізнесу на сучасному етапі розвитку економіки України. *Молодий вчений*. 2021. № 3 (91). С. 341–344.

12. Богріновцева Л.М., Заїчко І.В., Федина В.В. Управління кредитним ризиком банку на фінансовому ринку: теоретичний аспект. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2024. Вип. 2. № 11. С. 283–289. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.11-46>

13. Використання AI у персоналізації банківських послуг. Райффайзен Банк: вебсайт. 2025. URL: <https://raiffeisen.ua/news/raif-podilivsvya-zh-studentami-kpi-dosvidom-vikoristannya-shtuchnogo-intelektu-2044> (дата звернення: 01.11.2025).

14. Владимир О. Банківський та реальний сектори – ключові складові розвитку національної економіки. *Вісник Тернопільського економічного університету*. 2020. № 2. С. 93–107.

15. Власна Справа: більше українців зможуть отримати гранти на старт або розвиток бізнесу у 2025 році. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail/ca2eb10c-4f90-4215-a210-1b23aa410bfc?lang=ukUA&title=VlasnaSprava> (дата звернення 04.04.2025).

16. Внукова Н., Суплива О. Оцінка динаміки змін сучасного стану

банківської системи України. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2024. Вип. 5. С. 281–292. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aabere_2024_5_21. (дата звернення: 13.11.2025).

17. *Гаркуша Ю.О.* Банківські інструменти кредитного забезпечення великих підприємств в Україні. *БІЗНЕСІНФОРМ* № 1/2024. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2024-1_0-pages292_297.pdf (дата звернення 20.11.2025).

18. *Грищук Н. В.* Особливості сучасного кредитування представників малого та середнього бізнесу. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/1_2022/88.pdf (дата звернення 20.11.2025).

19. *Данилишин Б.* Що стримує зростання кредитування в Україні? URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/ekonomika/shcho-strymuje-zrostannya-ukredituvannya-v-ukrayini> (дата звернення: 15.11.2025).

20. Доступні кредити 5-7-9%: від початку року український бізнес отримав 20325 пільгових кредитів на 75,9 млрд грн. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail/8b1ae938-59cf-4537-add2-d61256094131?lang=uk-UA> (дата звернення 20.03.2025).

21. *Доценко І.* Управління кредитними ризиками банківських установ в умовах воєнного стану. *Modeling the Development of the Economic Systems*. 2024. Вип. 1. С. 156–162. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2024-11-22>

22. Закон України «Про банки і банківську діяльність» 07.12.2000 № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення 04.09.2025).

23. *Затворницький К.С.* Критерії оцінки якості кредитного портфеля банку. *Фінансовий простір*. 2018. Вип. №4 (32). С. 99-106. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fin_pr_2018_4_13. (дата звернення: 28.12.2025).

24. Інтеграція AI Sales Assistant у CRM-систему для аналізу фінансових показників клієнтів. Райффайзен Банк: вебсайт. 2025. URL: <https://dev.ua/news/raif-ai-1720521404> (дата звернення: 01.11.2025).

25. *Іршак О. С., Лещук І. Я.* Сучасний стан кредитної діяльності банків та її вплив на розвиток реального сектору України. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 34. С. 145–149.

26. *Король М.М., Співак В.О., Куліковська І.В.* Сучасний стан показників української банківської системи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2023. Вип. 47. С. 41–47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2023_47_10. (дата звернення: 14.11.2025).

27. Кредитування бізнесу під час війни: виклики та можливості. Асоціація українських банків: вебсайт. 2024. URL: <https://aub.org.ua/104/ekspertna-dumka/14550-kredytuvannia-ukrainskykh-pidpryiemtsiv-pid-chasviiny-vyklyky-ta-mozhlyvosti> (дата звернення: 13.09.2025).

28. Кредобанк: кредитна лінія «Агро» для фінансування сільськогосподарських виробників. Кредобанк: вебсайт. 2025. URL: <https://kredobank.com.ua/business/finansuvannya/kredytna-liniia-agro> (дата звернення: 01.09.2025).

29. Кредобанк: тарифний пакет «Агро» для малого та середнього бізнесу. Кредобанк: вебсайт. 2025. URL: <https://kredobank.com.ua/business/rakhunky/taryfni-pakety/taryfni-pakety-msb/taryfy-agro> (дата звернення: 01.09.2025).

30. *Ларіонова К., Танасієнко Н.* Теоретичні основи управління кредитним ризиком банку. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки*. 2023. Вип. 322. № 5. С. 422–428. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-322-5-68>

31. Монобанк, його переваги та інструкція користування. Novikredyty: вебсайт. 2025. URL: <https://novikredyty.com.ua/monobank-jogo-perevagy-ta-instrukcziya-korystuvannya> (дата звернення: 01.10.2025).

32. *Мороз Н.В., Селецька Т.О.* Тенденції кредитного ризику

банківської системи та управління ним. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2021. Вип. 1. № 17. С. 245–252. URL: <http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/176648>. (дата звернення: 01.11.2025).

33. Наглядова статистика: офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/makroogljad> (дата звернення: 22.11.2025)

34. *Нагорний, П.Д., Горбатюк, О.* (2025). Ууправління кредитним портфелем банку та вплив на його формування суб`єктів господарювання малого і середнього бізнесу. *Трансформаційна економіка*, (2 (11), 68-73. <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2025-11-11>

35. Національний банк України. Наглядова статистика банківського сектору, 2021–2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 28.09.2025).

36. Національний банк України. Огляд банківського сектору, серпень 2024 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2024-08.pdf?v=8 (дата звернення: 28.09.2025).

37. Національний банк України. Річний звіт за 2023 рік. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/annual_report_2023.pdf Національний банк України+3 (дата звернення: 28.09.2025).

38. Основні показники діяльності банків. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/> (дата звернення: 14.11.2025).

39. Офіційний сайт Укргазбанку URL: <https://www.ukrgasbank.com/>

40. Ощадбанк: стратегія управління ризиками. Ощадбанк: вебсайт. 2025. URL: https://www.oschadbank.ua/uploads/1/7910-strategia_upravlinna_rizikami_2_0.pdf (дата звернення: 01.09.2025).

41. *Павлюченко Д.М.* Вплив штучного інтелекту та машинного навчання на банківські послуги. *Академічні візії*. 2024. Вип. 32. URL: <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/1277> (дата звернення:

01.10.2025).

42. Показники банківської системи. Офіційний веб-сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442 (дата звернення: 14.11.2025).

43. ПриватБанк: застосування автоматизованих скорингових моделей у кредитній політиці. ПриватБанк: вебсайт. 2025. URL: https://static.privatbank.ua/files/credit-politic-new_14052019.pdf (дата звернення: 01.10.2025)

44. Рівень непрацюючих кредитів (NPL). Національний банк України: офіційний вебсайт. 2025. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/npl> (дата звернення: 13.10.2025).

45. Савчук Р.Р. Шляхи вдосконалення кредитування бізнесу. *Поліський національний університет, Житомир*, 2023. URL: http://ir.polissiauniver.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/15157/1/Savchuk_RR_072_2023.pdf (дата звернення 29.10.2025).

46. Степаненко С. В., Римар О. Г., Гулюк О. І. Методи вдосконалення управління кредитним портфелем банку в сучасних умовах. *Ефективна економіка*. 2021. № 3. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8758> (дата звернення: 31.12.2025). DOI: [10.32702/2307-2105-2021.3.88](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.3.88)

47. Система управління ризиками. Укргазбанк: вебсайт. 2025. URL: https://www.ukrgasbank.com/about/corporate_management/risk_control/ (дата звернення: 01.10.2025).

48. Ситник Н.С., Болюх Д.А. Розвиток банківського сектору як ключової ланки фінансової системи в умовах воєнного стану. *Бізнес-навігатор*. 2023. Вип. 1. С. 50–55. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/bnav2023111>. (дата звернення: 14.11.2025).

49. Степаненко С. В., Римар О. Г., Гулюк О. І. Методи вдосконалення управління кредитним портфелем банку в сучасних умовах. *Ефективна економіка*. 2021. Вип. 3. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.3.88>

50. Хома І., Лук'янський О. Теоретико-методологічні аспекти

вдосконалення управління кредитним ризиком в банку. *Сталий розвиток економіки*. 2024. Вип. 2. № 49. С. 295–301. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-49-47>

51. Частка непрацюючих кредитів у банках за 2024 рік скоротилася до 30%. Національний банк України: офіційний вебсайт. 2025. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/chastka-nepratsyuuyuchih-kreditiv-u-bankah-za2024-rik-skorotilasya-do-30> (дата звернення: 13.09.2025).

52. Штефан Л. Б., Мацедонська Н. В. Ключові тренди змін у розвитку банківської системи України у посткризовий період. *Ефективна економіка*. 2021. № 8. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/8_2021/92.pdf (дата звернення: 14.11.2025).

53. Щербіюк А., Ткачук Н. Сучасні підходи до управління кредитним ризиком банку: теоретичні засади та практичні інструменти. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 63. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-27>

ДОДАТКИ

Додаток А

Розподіл кредитів, наданих суб'єктам господарювання у національній та іноземній валютах за видами економічної діяльності АБ «Укргазбанк» за 2022-20224 рр., млн.грн.

№ з/п	Назва розділу економічної діяльності	2022			2023			2024		
		Залишки коштів за кредитами, наданими суб'єктам господарювання			Залишки коштів за кредитами, наданими суб'єктам господарювання			Залишки коштів за кредитами, наданими суб'єктам господарювання		
		усього	нац. валюта	іноз. валюта	усього	нац. валюта	іноз. валюта	усього	нац. валюта	іноз. валюта
1	Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	6680873	5997583	683290	7659052	5917191	1741862	7184591	5841327	1343264
2	Лісове господарство та лісозаготівлі	7710	7710	0	6258	6258	0	12472	12472	0
3	Рибне господарство	1109	1109	0	4274	4274	0	4817	4817	0
4	Добування сирової нафти та природного газу	3943926	2478213	1465713	4003108	2485580	1517528	4107099	2478385	1628714
5	Добування металевих руд	6377	6377	0	5117	5117	0	3237	3237	0
6	Добування інших корисних копалин та розроблення кар'єрів	149244	124130	25115	117794	97080	20714	90884	76383	14501
7	Надання допоміжних послуг у сфері добувної промисловості та розроблення кар'єрів	23775	23775	0	14125	14125	0	6297	6297	0
8	Виробництво харчових продуктів	3537467	2265554	1271913	2661780	1419963	1241817	6813071	2776962	4036110
9	Виробництво напоїв	650985	391185	259801	14261	14261	0	39206	39206	0
10	Текстильне виробництво	30210	29884	326	46417	46417	0	27085	27085	0
11	Виробництво одягу	58715	57849	866	62122	62122	0	86750	86750	0
12	Виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	69	69	0	324	324	0	1488	1488	0

13	Оброблення деревини та виготовлення виробів з деревини та корка, крім меблів; виготовлення виробів із соломки та рослинних матеріалів для плетіння	120099	109783	10317	161363	151069	10294	227749	214818	12931
14	Виробництво паперу та паперових виробів	40127	40127	0	30025	30025	0	30179	30179	0
15	Поліграфічна діяльність, тиражування записаної інформації	18573	7347	11226	22530	10674	11855	43591	43591	0
16	Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	2722	2722	0	0	0	0	83365	83365	0
17	Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	94689	94689	0	234659	133460	101199	735383	635131	100252
18	Виробництво гумових і пластмасових виробів	397272	395316	1956	143816	143797	19	308850	305290	3560
19	Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	279924	233503	46421	149380	149380	0	183168	183168	0
20	Металургійне виробництво	36307	27139	9168	359972	163735	196237	412077	408563	3514
21	Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	417410	64199	353211	481453	112062	369391	621434	470037	151397
22	Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	9812	9748	64	58205	58205	0	57174	57174	0
23	Виробництво електричного устаткування	338736	104339	234397	43534	43534	0	290394	110667	179727
24	Виробництво машин і устаткування, н.в.і.у.	839543	185823	653721	862896	214649	648248	930187	258948	671239
25	Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	127	127	0	71194	41517	29676	62180	62159	21
26	Виробництво інших транспортних засобів	1593045	165059	1427985	1580587	155993	1424594	867270	277278	589992
27	Виробництво меблів	20598	19603	994	25512	25512	0	41479	41479	0
28	Виробництво іншої продукції	67193	62103	5089	69555	64270	5285	79354	79354	0

29	Ремонт і монтаж машин і устаткування	26677	26677	0	23499	23499	0	12643	12643	0
30	Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	1320624 0	4680131	8526109	1531696 2	6296308	9020654	12860184	5953334	6906851
31	Забір, очищення та постачання води	20533	20533	0	5448	5448	0	3225	3225	0
32	Каналізація, відведення й очищення стічних вод	4416	4416	0	2452	2452	0	14023	14023	0
33	Збирання, оброблення й видалення відходів; відновлення матеріалів	70722	70722	0	85931	85931	0	122265	122265	0
34	Будівництво будівель	1025544	927735	97809	1235712	1197046	38666	1308979	1308979	0
35	Будівництво споруд	848191	789819	58372	770825	712951	57873	95050	79212	15838
36	Спеціалізовані будівельні роботи	106802	104359	2443	101302	101302	0	87988	87988	0
37	Оптова та роздрібна торгівля автотранспортними засобами та мотоциклами, їх ремонт	222926	222926	0	169526	153872	15654	250698	250698	0
38	Оптова торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами	7826851	5042936	2783915	8505212	4834165	3671047	10711584	4060321	6651264
39	Роздрібна торгівля, крім торгівлі автотранспортними засобами та мотоциклами	3137000	2448940	688061	4092661	2278195	1814467	2676113	2174700	501412
40	Наземний і трубопровідний транспорт	2026756	1497767	528989	986680	986680	0	1197736	1116767	80969
41	Складське господарство та допоміжна діяльність у сфері транспорту	2484400	472004	2012396	2443222	247467	2195755	2674052	151076	2522975
42	Тимчасове розміщування	409843	172988	236855	422907	169447	253459	441899	157409	284490
43	Діяльність із забезпечення стравами та напоями	120733	52829	67903	120017	49488	70529	129503	51442	78061
44	Видавнича діяльність	3644	3644	0	5994	5994	0	2984	2984	0
45	Виробництво кіно- та відеофільмів, телевізійних програм, видання звукозаписів	21954	21954	0	8883	8883	0	5841	5841	0
46	Телекомунікації (електрозв'язок)	11143	11143	0	4667	4667	0	26726	26726	0

47	Комп'ютерне програмування, консультування та пов'язана з ними діяльність	4173	4173	0	4252	4252	0	4043	4043	0
48	Надання інформаційних послуг	4383	4383	0	2659	2659	0	1432	1432	0
49	Надання фінансових послуг, крім страхування та пенсійного забезпечення	208170	208170		620674	513743	106931	1082873	1015891	66981
50	Допоміжна діяльність у сферах фінансових послуг і страхування	276	276	0	169	169	0	101	101	0
51	Операції з нерухомим майном	6924679	2795111	4129568	6429043	2263304	4165739	6776800	2343299	4433501
52	Діяльність у сферах права та бухгалтерського обліку	6963	6963	0	4587	4587	0	4454	4454	0
53	Діяльність головних управлінь (хед-офісів); консультування з питань керування	4542810	3160824	1381986	4601192	3165776	1435416	4741846	3153147	1588699
54	Діяльність у сферах архітектури та інжинірингу; технічні випробування та дослідження	124326	124326	0	64123	64123	0	102728	102728	0
55	Наукові дослідження та розробки	2328	2328	0	8468	8468	0	6765	6765	0
56	Рекламна діяльність і дослідження кон'юнктури ринку	7193	7193	0	2084	2084	0	10397	10397	0
57	Інша професійна, наукова та технічна діяльність	667	667	0	284	284	0	1441	1441	0
58	Ветеринарна діяльність	515	515	0	178	178	0	108	108	0
59	Оренда, прокат і лізинг	1446991	81002	1365989	73621	73621	0	75343	75343	0
60	Діяльність охоронних служб та проведення розслідувань	152	152	0	47	47	0	9402	4113	5288
61	Обслуговування будинків і територій	189951	189951	0	180084	180084	0	171058	171058	0
62	Адміністративна та допоміжна офісна діяльність, інші допоміжні комерційні послуги	1744	1744	0	1178	1178	0	1090	1090	0
63	Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	0	0	0	0	0	0	1558	1558	0

64	Освіта	12424	12424	0	5109	5109	0	63618	63618	0
65	Охорона здоров'я	576802	274702	302099	538902	228740	310162	657472	321088	336384
66	Діяльність у сфері творчості, мистецтва та розваг	0	0	0	232	232	0	333	333	0
67	Функціонування бібліотек, архівів, музеїв та інших закладів культури	63907	63907	0	53556	53556	0	46727	46727	0
68	Діяльність у сфері спорту, організування відпочинку та розваг	13371	13371	0	13371	13371	0	23526	23526	0
69	Ремонт комп'ютерів, побутових виробів і предметів особистого вжитку	108	108	0	873	873	0	503	503	0
70	Надання інших індивідуальних послуг	9040	9040	0	69062	69062	0	29445	29445	0